

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra práva životního prostředí

Diplomová práce

Právní úprava ekologického zemědělství

Praha, září 2006

Diplomant: Veronika Kafková, Na Sekyrcce 3, 160 00 Praha 6, 5. ročník

Vedoucí: Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, dne 6. 10. 2006

podpis

A handwritten signature in cursive script, appearing to be 'K. J. ...', written in black ink.

Děkuji vedoucímu diplomové práce Prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. za pomoc a cenné rady při zpracování mé diplomové práce.

OBSAH

Seznam zkratek	3
1. Úvod	4
2. Životní prostředí a zemědělství, vzájemné ovlivňování	5
3. Ochrana životního prostředí v rámci zemědělství	7
3. 1. Mezinárodněprávní úprava	7
3. 2. Právní úprava v Evropské unii	8
4. Ekologické zemědělství jako významná alternativa	11
4. 1. Vývoj ekologického zemědělství v Evropě	11
4. 2. Vývoj ekologického zemědělství v České republice	13
4. 3. Základní principy a cíle ekologického zemědělství	15
5. Právní úprava ekologického zemědělství v České republice	18
5. 1. Období před zákonnou úpravou	18
5. 2. Zákon o ekologickém zemědělství	19
5. 3. Současná právní úprava ekologického zemědělství v České republice	20
5. 3. 1. Změna zákona o ekologickém zemědělství	20
5. 3. 2. Současný zákon o ekologickém zemědělství	21
5. 3. 3. Nařízení Rady č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin	23
6. Vymezení základních pojmů	28
7. Registrace	31
8. Pěstování rostlin	34
8. 1. Přejídné období	34
8. 2. Osivo a sadba	34
8. 3. Úrodnost půdy a výživa rostlin	36
8. 4. Ochrana rostlin	36
9. Chov zvířat	38
9. 1. Přejídné období	39
9. 2. Původ zvířat	40
9. 3. Výživa zvířat	40
9. 4. Péče o zdraví zvířat	42
9. 5. Další požadavky na chov zvířat	43
9. 6. Výběhy a stáje	44
10. Zpracování bioproduktů	46

11. Označování bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu	48
12. Kontrolní systém	51
13. Dovozy ze třetích zemí	54
14. Závěr	55
Použitá literatura	60
Knihy.....	60
Internetové prameny	61
Ostatní prameny	62
Seznam příloh	63
Příloha č. 1	64
Příloha č. 2	65
Příloha č. 3	67
Příloha č. 4	69

Seznam zkratek

AeoN	Nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření), ve znění pozdějších předpisů
EkoZemN	Nařízení Rady č. 2092/1991, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin, ve znění pozdějších předpisů
EkoZemZ	Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
HnojZ	Zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd (zákon o hnojivech), ve znění pozdějších předpisů
KrmZ	Zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění pozdějších předpisů
OoasZ	Zákon č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby)
OchrZvZ	Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů
PlemZ	Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů
PotrZ	Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
RostlZ	Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
VetZ	Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů
ZemZ	Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů

Ostatní zkratky

Akční plán	Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010
CAP	Společná zemědělská politika (Common Agriculture Policy)
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization)
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova (Horizontal Rural Development Plan)
IFOAM	International Federation of Organic Agriculture Movements – Mezinárodní federace sdružení za ekologické zemědělství
KEZ	Kontrola ekologického zemědělství, o. p. s.
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
SES	Smlouva o založení Evropského společenství

1. Úvod

Tato práce pojednává o právní úpravě ekologického zemědělství. Podnětem ke zvolení tohoto tématu bylo absolvování výběrového předmětu Zemědělské právo. Zde jsem se poprvé setkala s podrobnými informacemi o ekologickém zemědělství. Velmi mě tento způsob hospodaření zaujal svojí myšlenkou trvale udržitelného způsobu zemědělské produkce. Jedná se vlastně o tradiční, původní formu hospodaření založenou na šetrném vztahu k životnímu prostředí, využívající přirozené přírodní procesy a obnovitelné zdroje. Ekologické zemědělství je velmi podrobně upraveno právními normami. Zemědělec, který chce takto hospodařit a vyrábět bioprodukty a biopotraviny, musí dodržovat pravidla stanovená závaznými právními předpisy. Zákon zemědělci dopodrobna stanoví jak smí a naopak jak nesmí hospodařit, jaké vstupy do svého podniku může nakupovat, jak má vytvořit zvířatům co nejlepší podmínky k životu a jak bioprodukty zpracovávat a označovat. Po vstupu České republiky do Evropské unie se přehlednost právní úpravy ekologického zemědělství poněkud zhoršila. Začalo u nás přímo platit nařízení Rady č. 2092/1991, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin a původní zákon č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství musel být s ohledem na tuto skutečnost významně novelizován. Cílem diplomové práce je vytvoření pokud možno uceleného přehledu právních předpisů, které v současné době na území České republiky upravují tuto oblast hospodaření a dále vytvoření souhrnu nejdůležitějších povinností, které tyto předpisy ukládají osobám v ekologickém zemědělství podnikajícím.

2. Životní prostředí a zemědělství, vzájemné ovlivňování

Zemědělství, jakožto lidská činnost v krajině, je s životním prostředím úzce a neodmyslitelně spjato a propojeno. Úspěšnost zemědělské produkce závisí na stavu a kvalitě půdy, vody, ovzduší a biologické diverzity. Původní, tradiční zemědělství nemělo významně negativní vliv na životní prostředí. Bylo to dáno především jeho nižší intenzitou. Problémy spočívající ve zvyšování negativních vlivů zemědělství na životní prostředí se začínají objevovat postupně během 20. století spolu se zaváděním mechanizace a chemizace do zemědělské produkce.¹ Tyto problémy se dále rozrůstaly a prohlubovaly především se zavedením průmyslových metod produkce do zemědělství. Po druhé světové válce se zvyšují nároky na zemědělství co se týká objemu produkce potravin související s politikou potravinové soběstačnosti států. Rozmáhá se industrializace a vzniká intenzivní, konvenční zemědělství. V tomto systému hospodaření je zdůrazňována produkční funkce zemědělství na úkor funkce mimoprodukční, která spočívá v ochraně životního prostředí, v rozvoji venkova a zachování kulturní krajiny. Hlavním cílem je maximalizace produkce a zisku, bez ohledu na dopady na životní prostředí a neobnovitelné zdroje. Zemědělství se postupem času stále více oddaluje od svých tradičních forem hospodaření. Zavedení průmyslových metod do rostlinné a živočišné výroby (už se nemluví o pěstování rostlin a chovu zvířat, ale o výrobě), stále se zvyšující závislost na vnějších vstupech v podobě průmyslových hnojiv, pesticidů a narůstající spotřeba energie a vody znamená vážné ohrožení a poškození životního prostředí a neobnovitelných zdrojů. Konvenční zemědělství zásadně mění ráz venkovské krajiny. V souvislosti s kolektivizací v 50. letech 20. století u nás dochází často k velmi necitlivému scelování pozemků do velkých půdních bloků a k úbytku ekologických stabilizačních prvků v krajině. Důsledkem je nízká ekologická stabilita krajiny, narušené odtokové poměry, eroze půdy, snížení biologické rozmanitosti i počtu druhů žijících v krajině.² Mezi hlavní negativa konvenčního zemědělství patří degradace půdy. Velká část zemědělské půdy je ohrožena erozí, jejímž důsledkem je snížení půdní úrodnosti (tu ovlivňuje i ničení užitečných půdních mikroorganismů toxickými chemikáliemi a nešetrným hospodařením), znečištění a zanášení vodních toků a nižší schopnost půdy zadržovat vodu. Dalšími problémy jsou kontaminace půdy, podzemních a povrchových vod umělými hnojivy a jinými agrochemikáliemi, snížení rozmanitosti života v krajině, zánik mnoha původních druhů rostlin a zvířat, tvorba nebezpečných odpadů, úpadek venkova a v neposlední řadě také špatné zacházení se zvířaty v intenzivních velkochovech.

¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 463 a násl.

² Urban, J., Šarapatka, B. a kolektiv: Ekologické zemědělství I. díl, MŽP, Praha, 2003, str. 60.

Vlivem těžké techniky i vysokých dávek průmyslových hnojiv je poškozena půdní struktura, narušuje se vodní a vzdušný režim a zvyšuje se eroze půdy. Vysoké koncentrace solí, utužení půdy a pesticidy silně poškozují půdní organismy, přispívají ke kontaminaci půdy, povrchových i podzemních vod nitráty, těžkými kovy, rezidui aj. Jednostranné šlechtění, vysoké koncentrace zvířat a další opatření ženoucí organismy k maximálnímu výkonu vedou k vyššímu výskytu chorob, stresům a zeslabení přirozené odolnosti organismů. Požadavky na léčiva, ochranné a podpůrné látky tím rostou, množství cizorodých látek v přírodě i potravě se zvyšuje. Kvalita životního prostředí klesá.³

Všechny výše uvedené skutečnosti jasně nasvědčují neudržitelnosti systému konvenčního zemědělství v takovéto současné podobě a rozsahu.

---

³ Moudrý, J. : Bioprodukty, Institut výchovy a vzdělání Mze, Praha, 1997, str. 3.

3. Ochrana životního prostředí v rámci zemědělství

3. 1. Mezinárodněprávní úprava

Zemědělství ve světovém měřítku se mimo jiné významným způsobem podílí na znečišťování, resp. ohrožování a poškozování životního prostředí, zejména produkcí odpadů, působením půdní eroze či kontaminace půdy škodlivými látkami.⁴ Tento problém má globální charakter, není záležitostí jednotlivých států a nelze jej chápat izolovaně. Je proto nutné řešit ochranu životního prostředí při zemědělské činnosti na mezinárodní úrovni. Řešení této problematiky se dostává do popředí zájmu států zhruba od 2. poloviny 20. století. Vztah zemědělství a životního prostředí je předmětem mnoha dokumentů mezinárodního práva. Jedná se především o Agendu 21, která je jedním z nezávazných dokumentů přijatých na konferenci v Rio de Janeiru v roce 1992. Agenda 21 zahrnuje velké množství oblastí ochrany životního prostředí a jednou z nich je i kapitola o nutnosti zamezit negativním vlivům zemědělské činnosti na životní prostředí (např. kapitola 14 Udržitelné zemědělství a rozvoj venkova). Dalším dokumentem mezinárodního práva dotýkajícím se této oblasti je Úmluva o biologické rozmanitosti (Rio de Janeiro, 1992), jejímž cílem je ochrana biodiverzity rostlinných a živočišných druhů a zachování různorodosti ekosystémů, které mohou být zemědělskou produkcí vážně narušeny. K dalším mezinárodněprávním dokumentům zabývajícím se vztahem životního prostředí a zemědělství patří např. Rámcová úmluva o změně klimatu (Rio de Janeiro, 1992), Úmluva o boji proti dizertifikaci (Paříž, 1994), Mezinárodní úmluva o ochraně rostlin (Řím, 1951) nebo Mezinárodní úmluva o rostlinných genetických zdrojích pro výživu a zemědělství (Řím, 2001).⁵

Světové zemědělství se dnes potýká s vážnými problémy, mezi nimiž lze jmenovat zejména: (ne)schopnost dostatečně nasycit celou světovou populaci, obchod zemědělskými produkty, kvalitu a zdravotní nezávadnost potravin, strukturální otázky zemědělského obyvatelstva a ohrožování životního prostředí včetně hrozby nebezpečí geneticky modifikovaných organismů.⁶ Nejvýznamnější mezinárodní organizací zabývající se řešením výše uvedených problémů je Organizace pro výživu a zemědělství (FAO), založená v roce 1945 jako přidružená organizace OSN. Jejím úkolem je řídit rozvoj světového zemědělství a snažit se zlepšovat výživu, zvyšovat životní úroveň světové populace a zabránit hladovění ve světě.

⁴ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC, s.r.o., Praha, 2001, str. 110.

⁵ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 465 a násl.

⁶ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC, s.r.o., Praha, 2001, str. 109.

Některé z uvedených problémů světového zemědělství jsou řešeny také prostřednictvím Světové obchodní organizace (WTO), která vznikla v roce 1995 a nahradila Všeobecnou dohodu o clech a obchodu (GATT). Cílem této mezivládní organizace je postupné odbourávání překážek vzájemného obchodu. Na základě složitých vyjednávání tzv. Uruguayského kola v období let 1986 – 1994 byla přijata Úmluva o zemědělství, Úmluva o sanitárních opatřeních a Úmluva o fyto-sanitárních opatřeních.

3. 2. Právní úprava v Evropské unii

Evropská unie se snaží řešit problematický vztah zemědělství a životního prostředí mimo jiné prostřednictvím právních nástrojů. Právní předpisy jsou přijímány na základě širšího rámce, který tvoří především ekologická politika Společenství a Společná zemědělská politika (Common Agriculture Policy, CAP).

Předpisy, které nějakým způsobem upravovaly některé aspekty ochrany životního prostředí, byly přijaty s ohledem na potřebu vytvoření společných standardů pro ochranu spotřebitele a odstranění překážek volného trhu. Tyto předpisy upravovaly ochranu před nebezpečnými chemickými látkami, emisní limity automobilů a škodlivé látky v pracích prostředcích.⁷ První akční program ochrany životního prostředí, který byl přijat v roce 1973 jako reakce na výsledky celosvětové konference OSN o životním prostředí konané ve Stockholmu v roce 1972, stanovil právní zásady a priority ekologické politiky Společenství na následujících pět let. Upravoval také určité náznaky řešení problematiky ochrany životního prostředí v rámci zemědělství. Na jeho základě byly vydány právní předpisy upravující pomoc ekologicky citlivým oblastem a podporu zemědělství, které je slučitelné se životním prostředím v citlivých, resp. méně příznivých oblastech.⁸ Dalším důležitým dokumentem, který se týkal této oblasti, byl Pátý akční program ochrany životního prostředí přijatý v roce 1992. Tento program vychází důsledně z principů trvale udržitelného rozvoje a aplikuje jej na všechny oblasti, kterými se zabývá. Program se soustřeďuje na pět cílových skupin, které jsou z hlediska principů trvale udržitelného rozvoje klíčové. Jednou z nich je právě zemědělství. Příkladem cílů, kterých je třeba dosáhnout v oblasti zemědělství, je např. zachování základních přírodních procesů nezbytných k zajištění trvale udržitelné zemědělské výroby (zejména ochranou vody, půdy a

⁷ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 9 a násl.

⁸ Např. směrnice č. 268/75 EEC o zemědělství v horských a určitých jiných znevýhodněných oblastech, OJL128/1, nařízení č. 1760/87 o zvyšování pomoci pro environmentálně citlivé oblasti, přírodní zdroje a krajinu.

genetických zdrojů), zajištění takového hospodaření v zemědělských oblastech, které umožní zachování biologické diverzity a přírodních sídlišť a minimalizaci negativních faktorů, jako je eroze, laviny nebo požáry a optimalizace ploch lesů rozšířením jejich ploch, a to i zalesněním zemědělské půdy.⁹

Další politikou, která významně ovlivňuje stav životního prostředí je Společná zemědělská politika. Původním účelem této politiky bylo zvýšit zemědělskou produkci a zajistit tak soběstačnost Společenství v zásobování potravinami. Hlavním nástrojem byl systém dotovaných cen, který výrazně stimuloval růst produkce. Po dosažení základního cíle začala být CAP postupně stále více kritizována, neboť vedla k nadprodukcí potravin a intenzivní hospodaření významně poškozovalo životní prostředí, devastovalo krajinu a dostatečně nezajišťovalo bezpečnost potravin. Tato kritika vyvrcholila provedením třech velkých reforem CAP v letech 1992, 1999 a 2003. Hlavním principem těchto reforem bylo postupné omezování garantovaných cen a jejich nahrazení přímými platbami zemědělcům. Postupně byla zaváděna řada motivačních plateb určených na péči o krajinu, diverzifikaci venkovských ekonomik a modernizaci zemědělství. V roce 1992 byla zavedena agroenvironmentální opatření, která slouží k vyplácení kompenzací zemědělcům, kteří se rozhodnou hospodařit šetrnějším způsobem. Z hlediska ochrany životního prostředí jsou agroenvironmentální programy nejužitečnějším nástrojem z celé CAP. Pomáhají snížit vstupy chemických látek do zemědělství, mají pozitivní vliv na biodiverzitu, krajinu, vodu a půdu. Na základě reformy z roku 1999 se CAP rozdělila na dva základní pilíře. První zahrnuje přímé platby a podporu cen a ve druhém jsou upravena opatření na rozvoj venkova. Do druhého pilíře, který se řídí nařízením Rady č. 1257/99 o rozvoji venkova, byla přesunuta všechna opatření, která jsou zaměřena na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, a tím i na ochranu životního prostředí. Přínosem reformy z roku 2003 je oddělení výše přímých plateb od množství produkce a podmínění poskytování přímých plateb plněním ekologických standardů, požadavků na kvalitu potravin a kvalitní péči o hospodářská zvířata.¹⁰ Současnou legislativu Společenství upravující vzájemné vztahy životního prostředí a zemědělství lze rozdělit do tří základních oblastí.¹¹ První skupinu tvoří předpisy chránící jednotlivé složky životního prostředí. Jde např. o směrnici č. 91/676/EHS o ochraně vod před dusičnany ze zemědělských zdrojů, směrnici č. 98/83/ES o pitné vodě, rámcovou směrnicí č. 2000/60/ES o vodách, směrnici č. 2001/18/ES o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí nebo směrnici č. 91/414/EHS o povolování

⁹ Kružiková, E. : Ekologická politika a právo životního prostředí v Evropské unii. Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře Petr Šauer, Praha, 1997, str. 6 a násled.

¹⁰ Konečný, M., Kotecký, V., Matoušek, L. : Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství, Studie Hnutí DUHA, Brno, 2004, str. 45 – 51.

¹¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. C.H. Beck, Praha, 2003, str. 468 a násled.

pesticidů. Druhou skupinu tvoří především soubor výše zmíněných agroenvironmentálních opatření upravených nařízením Rady č. 1257/1999 o podpoře rozvoje venkova prostřednictvím Evropského orientačního a záručního fondu pro zemědělství. Konečně třetí, samostatná oblast obsahuje předpisy upravující ekologické zemědělství jako alternativní, šetrný způsob zemědělského hospodaření. Hlavním předpisem této skupiny je nařízení Rady č. 2092/1991, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin.

4. Ekologické zemědělství jako významná alternativa

4.1. Vývoj ekologického zemědělství v Evropě

Myšlenka ekologické zemědělství se začíná objevovat někdy ve 20. letech minulého století. Vznikla v souvislosti s rozvojem zavádění průmyslových metod do zemědělství. Byla to především reakce na postupnou industrializaci, poškozování přírody, špatné zacházení se zvířaty a snižování kvality potravin. Tato negativa se začala projevovat právě v souvislosti s novými zemědělskými metodami. Po první světové válce postupně vzniká několik alternativních směrů zemědělské výroby. Jednotlivé myšlenkové směry se od sebe liší především filozofickými základy, ale i jednotlivými zemědělskými postupy. K nejvýznamnějším patří biologicko – dynamické zemědělství (vzniká v Německu pod vlivem R. Steinera), organické zemědělství (vzniká v Anglii na základě myšlenek A. Howarda) a biologické zemědělství. Přes jednotlivé rozdíly mají všechny tyto směry společnou myšlenku užšího spojení zemědělce s přírodou, uzavřený koloběh látek, podporu přirozených způsobů pěstování rostlin a chovu zvířat, omezení použití chemických látek a princip trvalé udržitelnosti obhospodařování půdy.

Zhruba až do 70. let minulého století neměly tyto pokrokové myšlenky výraznější ohlas. Hlavním cílem bylo stále dosáhnout soběstačnosti v zásobování potravinami a zemědělské politiky států byly orientovány na neustálé zvyšování produkce. Teprve v době, kdy se podařilo tohoto cíle dosáhnout, začíná stoupat zájem o ochranu přírody, kvalitu potravin, a tím současně i o ekologické zemědělství. Významným mezníkem se stává založení Mezinárodní federace sdružení za ekologické zemědělství (International Federation of Organic Agriculture Movements – IFOAM) v roce 1972. Tato celosvětová organizace zastřešuje hnutí ekologického zemědělství. Dnes sdružuje více než 700 členů (svazů ekologického zemědělství, producentů, zpracovatelů, obchodníků, poradců, výzkumných a vzdělávacích institucí) z celého světa.¹² Tato organizace měla významný podíl na uznání ekologického zemědělství v Evropě.

Normy upravující ekologické zemědělství vznikaly zpočátku spontánně, jako pravidla hospodaření zemědělců sdružených v jednotlivých svazech. Byly to soukromé nevládní aktivity, jejichž vznik byl vyvolán rozvojem ekologického zemědělství, nutností stanovit jasná pravidla a také rostoucím zájmem spotřebitelů o biopotraviny. Ekologičtí zemědělci současně zavedli

¹² Certifikační programy v ekologickém zemědělství a výrobě biopotravin - Zpráva KEZ, o.p.s., 6 2003. Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2003, str. 2.

system dobrovolné kontroly ekofarem, neboť vytvoření norem umožnilo provádět certifikaci ekologických podniků, kterou se ověřuje dodržování závazných předpisů. Kontrola je zaměřena především na přípustné metody produkce celého systému, mnohem méně pak na měření výstupů (cizorodých látek v potravinách).

Organizace IFOAM na mezinárodní úrovni poprvé pro rok 1982 vymezila pravidla ekologického zemědělství a shrnula je do Základních standardů pro ekologické zemědělství IFOAM (Basic standards). Tyto směrnice jsou každé dva roky novelizovány. Stanovují obecné zásady pro hospodaření v ekologickém zemědělství, výrobu biopotravin, pro kontrolu a certifikaci. Evropská unie v roce 1991 definovala ekologický způsob hospodaření v souladu s Basic standards IFOAM a upravila ho zákonnou normou, nařízením Rady č. 2092/1991, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin, doplněným nařízením Rady č. 1804/1999 (týkající se chovu hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství). Velký rozvoj ekologického zemědělství nastal především v 90. letech minulého století díky podpoře, která se realizovala prostřednictvím nařízení Rady č. 2078/1992, o zemědělských produkčních metodách slučitelných s požadavky na ochranu životního prostředí a údržbu krajiny a později pokračuje nařízením č. 1257/1999, o podpoře rozvoje venkova prostřednictvím Evropského orientačního a záručního fondu pro zemědělství (EAGGF). Tato podpora se uskutečňuje formou agroenvironmentálních opatření. Zlepšila se informovanost spotřebitelů, zvýšila se poptávka po bioproduktech a biopotravinách a začal se rozvíjet vědecký výzkum týkající se ekologického zemědělství. Období 90. let minulého století se stává časem bouřlivého rozvoje ekologického zemědělství také v souvislosti s reformou Společné zemědělské politiky, která si za cíl dalšího vývoje zemědělství stanovila multifunkční zemědělství se stále se zvyšujícím důrazem na jeho mimoprodukční funkce. Právě tato reforma, jež má za cíl podporu zemědělství šetrného k životnímu prostředí a produkci kvalitních a bezpečných potravin, umožňuje dynamický rozvoj ekologického zemědělství. Od roku 2000 má Evropská unie jednotnou společnou značku pro ekologické produkty.¹³ Logo Společenství je upraveno v Příloze V EkoZemN. Používání této značky při označování ale není povinné a dodnes je málo používané. Důvodem je, že ji prakticky nelze použít pro zpracované bioprodukty vyrobené ze surovin sice pocházejících z EU, ale obsahující mimoevropské suroviny (např. koření).

Postupem času, především jako důsledek mezinárodního uznání a stanovení jednotných mezinárodních směrnic, dochází k oslabení pozic svazů, reprezentujících jednotlivé vývojové směry. Výjimkou je pouze biodynamické zemědělství, které si zachovává určitou samostatnost

---

¹³ Logo Společenství, Příloha V EkoZemN, viz Příloha č. 1.

(svaz Demeter). Ostatní směry postupně splynuly v jednu metodu označovanou právě jako ekologické zemědělství. V současné době je ekologické zemědělství praktikováno ve více než sto zemích světa a jeho plocha neustále roste.

4. 2. Vývoj ekologického zemědělství v České republice

Počátky ekologického zemědělství v České republice lze zaznamenat zhruba ve druhé polovině 80. let minulého století, kdy už před rokem 1989 hospodařily tímto způsobem tři zemědělské podniky. Opravdový rozvoj ekologického zemědělství u nás umožnila až změna politické situace v roce 1989. Již v lednu 1990 uspořádala Československá vědeckotechnická společnost (ČSVTS) ve spolupráci s IFOAM velkou mezinárodní konferenci o ekologickém zemědělství ve Velké Bystřici u Olomouce. V roce 1990 prosadil náměstek ministra zemědělství Richard Barták první dotace ekologickým zemědělcům a výrazně tím pomohl nárůstu ekologicky obhospodařovaných ploch. V letech 1990 – 1991 vzniklo pět svazů ekologických zemědělců s vlastními produkčními směnicemi, a s vlastními svazovými známkami, které zajišťovaly pro své členy kontrolu a certifikaci. Největším a nejstarším svazem je Svaz ekologických zemědělců PRO – BIO, který vznikl v roce 1990 a působí na území celé ČR dodnes. Zastupuje ekozemědělce při jednáních se subjekty státní správy, svým členům poskytuje poradenství, informace, propagaci a další služby. Přes přechodné označení jako alternativní, později organické, se postupně prosadil název ekologické zemědělství. Úspěchem bylo zavedení tohoto oboru do výuky na české zemědělské univerzity. Postupně se ukázala potřeba vytvořit jednotné směrnice, kontrolu, certifikaci i označování produkce. Dohodou svazů a Ministerstva zemědělství ČR byla roku 1993 zavedena jednotná směrnice - Metodický pokyn pro ekologické zemědělství jako vnitřní předpis ministerstva. O rok později se podařilo zřídit ucelený kontrolní systém vedený MZe a byla zavedena jednotná ochranná známka „BIO“ pro označování bioproduktů a biopotravin. V letech 1993 – 1997 nebyly vypláceny dotace, což zbrzdilo rozvoj počtu ekologicky hospodařících podniků. Obrat nastal až po opětovném zavedení dotací v roce 1998. Finanční podpora byla ekologickým zemědělcům poskytována na základě vládního nařízení, kterým se stanovovaly podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.¹⁴ Po vstupu České republiky do EU na ně navázaly dotace poskytované v rámci programového dokumentu MZe „Horizontální plán rozvoje venkova (Horizontal Rural Development Plan, dále jen HRDP)“, který je realizován v souladu s nařízením Rady

¹⁴ Nařízení vlády č. 341 1997 Sb., kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.

č. 1257/1999 o podpoře rozvoje venkova. Součástí HRDP jsou agroenvironmentální programy,¹⁵ v jejichž rámci je zemědělec odměňován za služby šetrné k životnímu prostředí, které by jinak v intenzivním zemědělství neposkytoval. Jedním z významných agroenvironmentálních programů je právě ekologické zemědělství. V roce 2005 bylo na dotacích ekologickým zemědělcům vyplaceno zhruba 300 mil. Kč. Výše dotací závisí na druhu pěstované zemědělské kultury (konkrétně jde o 3520 Kč/ha při hospodaření na orné půdě, 1100 Kč/ha při hospodaření na trvalých travních porostech, 12235 Kč/ha pro vinice, ovocné sady nebo chmelnice a 11050 Kč/ha při pěstování zeleniny nebo bylin). Dalším důležitým krokem bylo v roce 1999 založení nezávislé kontrolní organizace KEZ o.p.s., která byla MZe pověřena výkonem kontroly ekologického zemědělství v ČR a akreditace České republiky u EU (rozhodnutí Rady č. 548/2000 pro oblast rostlinné produkce a zpracování rostlinných produktů a nařízení Komise č. 2589/2001 pro oblast živočišné produkce).¹⁶ Tím se otevřela možnost vstupu českých bioproduktů a biopotravin na trh Evropské unie. Konečně v roce 2000 došlo ke schválení zákonné normy upravující ekologické zemědělství, a to zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, který je plně v souladu s platnou komunitární legislativou. V roce 2004 došlo k převodu vlastnictví ochranné známky BIO z KEZ, o.p.s. na stát, čímž je umožněna její jednotná státní propagace.

Ekologické zemědělství je tedy u nás v současné době legislativně uznanou formou hospodaření. Stát jej respektuje a podporuje jako perspektivní způsob hospodaření, který vytváří nový trh s biopotravinami, přispívá k rozvoji a údržbě krajiny, ochraně všech složek životního prostředí a představuje tak trvale udržitelný způsob hospodaření. Ekologické zemědělství dosáhlo v ČR velkého pokroku a je na vysoké úrovni. V mnohých oblastech je srovnatelné s vyspělými západoevropskými zeměmi (harmonizace legislativy, systém kontroly a certifikace, stabilizovaný systém podpor). Některé oblasti jsou ale stále vyvinuty nedostatečně. To se týká především trhu s biopotravinami, kde chybí širší sortiment. Dále je potřeba podpořit a zlepšit výzkum a vzdělání v ekologickém zemědělství, informovanost spotřebitelů a propagaci.

Většinu ekologicky obhospodařované půdy v ČR tvoří trvalé travní porosty a ekologičtí zemědělci se zabývají převážně chovem skotu a ovcí bez tržní produkce mléka v horských a podhorských oblastech a údržbou krajiny. V porovnání s rokem 1990, kdy ekologicky hospodařily pouze tři farmy, došlo k výraznému rozvoji ekologického zemědělství u nás a k zvyšování počtu ekofarem. V roce 2005 bylo v ČR 829 podniků, které ekologicky hospodaří

¹⁵ Nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření).

¹⁶ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 465.

na výměře 254 982 ha, což představuje 5,98 % z celkové výměry zemědělského půdního fondu ČR a převyšuje tak průměr zemí EU, který je přibližně 4%.¹⁷

Významným krokem k podpoře a rozvoji ekologického zemědělství bylo přijetí Akčního plánu České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010. Tento, pro rozvoj ekologického zemědělství důležitý koncepční nástroj, přijala vláda dne 17. 3. 2004 a uložila jeho zpracování ministru zemědělství ve spolupráci s ministrem životního prostředí. Akční plán, který je určen zejména k podpoře nedostatečně rozvinutých oblastí ekologického zemědělství, se dělí na tři hlavní kapitoly. První shrnuje hlavní důvody k přijetí Akčního plánu, druhá popisuje současný stav ekologického zemědělství v ČR a třetí stanoví priority a hlavní cíle (např. vztah ekologického zemědělství k životnímu prostředí a pohodě zvířat, posílení důvěry spotřebitele – propagace, zpracování, marketing a výzkum, vzdělávání, poradenství). Na realizaci Akčního plánu se podílí meziresortní pracovní skupina složená ze zástupců ministerstev zemědělství, životního prostředí, průmyslu a obchodu, zdravotnictví a školství a také ze zástupců krajů.

4. 3. Základní principy a cíle ekologického zemědělství

Ekologické zemědělství je zvláštní druh zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamořují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce, a který zvýšeně dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat.¹⁸

Ekologické zemědělství je jednou z forem hospodaření v krajině, která kromě produkce potravin plní především významnou úlohu při ochraně krajiny a přírodních zdrojů. Respektuje ekologická hlediska při pěstování rostlin a chovu zvířat, nenarušuje ekologickou stabilitu krajiny, snižuje rizika poškození životního prostředí a jeho jednotlivých složek a jako celek se snaží být co nejvíce v souladu s přírodou a být tak trvale udržitelné.

Ekologické zemědělství je možno chápat jako určitou reakci na negativní dopady konvenčních metod produkce. Představuje zásadní změnu celého systému vyplývající především z filozofických přístupů. Dnes je již ekologické zemědělství celosvětově uznávanou součástí zemědělských systémů. Je to moderní a perspektivní způsob hospodaření, definovaný

¹⁷ Vývoj ploch ekologického zemědělství a počtu podniků v ČR od roku 1990, Statistika ekologického zemědělství, MZe, 2005, viz Příloha č. 2.

¹⁸ Ustanovení § 3 písm. a) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368 1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění účinném do 30. 12. 2005.

jako systém řízení zemědělských hospodářství, který předpokládá radikální omezení aplikace umělých hnojiv a pesticidů a zavádí používání pěstitelských a chovatelských metod a výrobních technologií příznivých životnímu prostředí.¹⁹ Ekologičtí zemědělci programově odmítají použití rizikových prostředků konvenčního zemědělství a navazují na mnohaleté tradice předků doplněné novými zkušenostmi a moderními výzkumy. Ekologické zemědělství představuje určité systémové řešení současných problémů venkova a konvenčního zemědělství. Tím, že nejsou používány agrochemikálie, není znečišťováno životní prostředí. V souvislosti s nižšími výnosy plodin a nižší užitkovostí zvířat nevzniká problém s nadprodukcí. V důsledku vyšší náročnosti na lidskou práci jsou vytvářeny nové pracovní příležitosti a tím je přispíváno k udržení osídlení a rozvoji venkova.

K hlavním cílům a principům ekologického zemědělství patří:

- produkovat kvalitní potraviny a krmiva (bioprodukty a biopotraviny) s vysokou výživnou hodnotou a v dostatečném množství,
- udržet a zlepšovat úrodnost půdy a její ekologickou funkci,
- podporovat v rámci systému hospodaření, v souladu s přírodou, biologické cykly zahrnující mikroorganismy, půdní flóru a faunu, rostliny a živočichy,
- minimalizovat používání neobnovitelných zdrojů a fosilní energie (odmítnutí syntetických hnojiv, pesticidů a jiných chemikálií, jejichž výroba je energeticky náročná),
- vyvarovat se všech forem znečištění pocházejícího ze zemědělského podniku,
- využívat místní zdroje a minimalizovat ztráty, pracovat v co nejvíce uzavřeném koloběhu látek, podporovat přirozené predátory a samoregulační mechanismy,
- hospodářským zvířatům vytvořit vhodné životní podmínky, které odpovídají jejich fyziologickým a etologickým potřebám a etickým zásadám,
- nenarušovat přírodní ekosystémy v krajině, chránit přírodu a její diverzitu, udržet osídlení venkova a tradiční ráz zemědělské kulturní krajiny,
- podporovat zdravý způsob využívání vod a vodních zdrojů a náležitou péči o ně,
- nepoužívat syntetická hnojiva, pesticidy, regulátory růstu ani geneticky modifikované organismy,

---

¹⁹ Dvorský, J., Rozsypal, R. : Skripta ekologického zemědělce. Astra print, Hradec Králové, str. 4.

- při výrobě biopotravin nepoužívat syntetické chutě, barviva, konzervační látky, ozařování a jiné nepřirozené postupy,
- umožnit zemědělcům a jejich rodinám takovou kvalitu života, která bude znamenat splnění základních potřeb, zajistí přiměřený výnos a uspokojení z práce,
- postupovat směrem ke kompletnímu produkčnímu, zpracovatelskému a distribučnímu řetězci, který bude sociálně spravedlivý i ekologicky zodpovědný.²⁰

Dodržování pravidel ekologického zemědělství je v celém jeho systému a na všech úrovních přísně kontrolováno nezávislou kontrolní organizací. Pokud bioprodukt nebo biopotravina byly vyprodukovány v souladu se všemi zásadami kontrolovaného ekologického zemědělství, je jim uděleno osvědčení o původu. Jedině takovýto produkt lze následně označit ochrannou známkou BIO – Produkt ekologického zemědělství a odlišit ho tak od běžných potravin.

Spotřebitel se tak může rozhodnout pro koupi biopotraviny s vědomím, že byla vyprodukována bez vstupů rizikových látek a především způsobem šetrným k životnímu prostředí.

²⁰ Moudrý, J., Prugar, J. : Biopotraviny – hodnocení kvality, zpracování a marketing, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2002, str. 3 a násl.

Pravidla ekologického zemědělství a ekologický chov včel - Zpravodaj KEZ, o.p.s., 5/2002, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2002, str. 5 a násl.

Samsonová, P. , Šarapatka, B. , Urban, J. : Přínos ekologického zemědělství pro kvalitu podzemních a povrchových vod, PRO-BIO ve spolupráci s Bioinstitutem, o. p. s. , Olomouc, 2005, str. 3.

5. Právní úprava ekologického zemědělství v České republice

5. 1. Období před zákonnou úpravou

V roce 1990 vznikly v ČR první svazy ekologických zemědělců, které jako závazná pravidla hospodaření pro své členy vytvořily směrnice, které vycházely z Basic standards IFOAM. Vzhledem k malé informovanosti spotřebitelů o biopotravinách a ekologickém zemědělství se rozdílnost svazových směrnic (a zvláště rozdílné označování bioproduktů) ukázala být neudržitelnou. Proto došlo k dohodě svazů a MZe o jednotných směrnicích, označování a zřízení jednotné kontroly a certifikace. Dne 22. 6. 1993 byl přijat Metodický pokyn pro ekologické zemědělství č. j. 655/93-340 jako jednotná směrnice. Metodický pokyn obsahoval obecná ustanovení, pokyny pro rostlinnou produkci, pro hospodaření s půdou, pro chov hospodářských zvířat, pravidla pro jednotlivé kategorie hospodářských zvířat, zásady zpracování bioproduktů a navazující operace, produkci biopotravin na bázi rostlinných a živočišných surovin, kontrolní systém, certifikaci a závěrečná ustanovení. Přílohy obsahovaly grafický znak pro označení produkce, povolené prostředky, přípravky, přídavné látky a postupy při produkci a zpracování. Z věcného hlediska vycházel ze základních mezinárodně uznávaných dokumentů – z nařízení Rady č. 2092/91 o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin doplněné nařízením Rady č. 1804/1999 (týkající se chovu hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství) a z mezinárodních směrnic IFOAM. Tento předpis se stal jednotným, souhrnným podkladem pro hospodaření v ekologickém zemědělství. Metodický pokyn, jako abstraktní akt veřejné správy, má doporučující charakter, není obecně závazným právním předpisem a jakožto vnitřní předpis MZe nemusí být nepodřízenými subjekty respektován.²¹ Především v souvislosti se vstupem ČR do EU to byl pro ekologické zemědělství nedostatečný základ a bylo nutno přistoupit k zákonné úpravě v návaznosti na právní úpravu v EU.

²¹ Hendrych, D. a kol. : Správní právo, obecná část. C. H. Beck. Praha, 2003. str. 110 a násl.

5. 2. Zákon o ekologickém zemědělství

Od 1. 1. 2001 je v České republice ekologické zemědělství upraveno obecně závaznou právní normou. Toho dne nabyl účinnosti zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích. Zákon byl proveden vyhláškou MZe č. 53/2001 Sb., ze dne 13. 2. 2001. Návrh zákona připravilo MZe ve spolupráci s MŽP. Nová právní úprava je rozsahem řešených okruhů rovnocenná s EkoZemN. Zákon a jeho prováděcí vyhláška byly Evropskou komisí akceptovány jako plně slučitelné s právem Evropských společenství stejně jako český systém kontroly a certifikace zajišťovaný pověřenou kontrolní organizací KEZ o. p. s.

Zákon stanoví podmínky a pravidla pro hospodaření ekologickým způsobem a pro výrobu biopotravin. Ekologický podnikatel nesmí používat jiné prostředky na ochranu rostlin a hnojiva než ty, které jsou uvedeny v prováděcím právním předpise a za stanovených podmínek. Totéž se týká krmiv, veterinárních přípravků a léčiv. Dále zákon upravuje systém osvědčování původu bioproduktů a biopotravin, jejich označování, jakož i výkon kontroly a dozoru nad dodržováním všech závazných pravidel. Všichni ekologičtí podnikatelé, kteří produkují, zpracovávají, dovážejí nebo uvádějí do oběhu výrobky, jejichž označení odkazuje na ekologický původ, musí být podřízeni pravidelnému systému kontroly všech stádií prvovýroby, zpracování a odbytu, jež je součástí procesu osvědčování původu bioproduktů a biopotravin. Na základě jednání s představiteli EU bylo rozhodnuto, že většina administrativní, kontrolní a osvědčovací činnosti bude předána pověřené osobě.²² Dohledem nad dodržováním zákona byla MZe pověřena nevládní nezisková organizace KEZ o. p. s. Cílem zákona je kromě úpravy ekologického zemědělství, které se jako jakýsi nadstandard k běžné zemědělské produkci,²³ významně podílí na ochraně životního prostředí, také ochrana spotřebitele a vytvoření podmínek spravedlivé hospodářské soutěže mezi výrobcí potravin a biopotravin. Přijetím závazného právního předpisu o ekologickém zemědělství deklaruje Česká republika důležitost, význam a celospolečenskou prospěšnost tohoto moderního způsobu hospodaření.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích.

²³ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. C.H. Beck, Praha, 2003, str. 464.

5. 3. Současná právní úprava ekologického zemědělství v České republice

Ekologické zemědělství se v České republice řídí:

- zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů,
- vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 16/2006 Sb., kterou se provádí zákon o ekologickém zemědělství,
- nařízením Rady č. 2092/91 ze dne 24. června 1991 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin, ve znění pozdějších předpisů.

Dotace pro ekologické zemědělství se vyplácejí na základě programového dokumentu MZe Horizontální plán rozvoje venkova, v němž ekologické zemědělství představuje jedno z agroenvironmentálních opatření. Pravidla pro jednotlivé programy upravuje nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření), ve znění nařízení vlády č. 351/2006 Sb.

5. 3. 1. Změna zákona o ekologickém zemědělství

Zákon o ekologickém zemědělství platil téměř čtyři roky v podstatě v původním znění. Byl doposud novelizován jen okrajově zákonem č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů, v souvislosti s reformou státní správy a ukončením činnosti okresních úřadů.

Od vstupu České republiky do EU, tedy od 1. 5. 2004, platí v ČR přímo nařízení Rady č. 2092/91, ze dne 24. června 1991 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin.

Nařízení, jakožto komunitární akt normativní povahy, je pro ČR jako členskou zemi plně závazné stejně tak jako zásady týkající se aplikace právních aktů Společenství. Článek 249 Smlouvy o založení Evropského společenství stanoví, že nařízení jsou závazná a přímo použitelná ve všech členských státech. Práva a povinnosti z nich vznikají nejen státům, ale také fyzickým a právníckým osobám na jejich území. Nařízení jsou bezprostředně aplikovatelná a

mají přímý účinek. To znamená, že ke svému použití v členských státech nevyžadují přenesení svého obsahu do vnitrostátního transpozičního aktu. Transpozice do národního práva není přípustná, s výjimkou případů, kdy je nezbytná k doplnění nebo rozvedení některých částí nařízení. Zákaz transpozice zabraňuje členským státům, aby právě převedením nařízení do národního práva přizpůsobily jeho text vlastním právním tradicím a zvyklostem a zmírnily či pozměnily tím jeho dopad. Nařízení se tak stává nástrojem sjednocení právních předpisů a zavádí ve všech členských státech jednotnou právní úpravu.²⁴

Z výše uvedených důvodů bylo nutné přistoupit k významné změně zákona o ekologickém zemědělství tak, aby jen doplňoval nařízení o ekologickém zemědělství a upravoval pouze ty oblasti, které EkoZemN přímo neřeší a ponechává je tak národní úpravě jednotlivých členských států.

5. 3. 2. Současný zákon o ekologickém zemědělství

Zákon o ekologickém zemědělství a jeho prováděcí vyhláška č. 16/2006 Sb. tvoří v české právní úpravě samostatnou, ucelenou oblast právních předpisů, která velmi úzce souvisí s obecnou problematikou ochrany životního prostředí, a jež ji určitým specifickým způsobem doplňuje.²⁵ Od 30. 12. 2005 je účinný zákon č. 553/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Hlavním cílem této novely bylo vypustit ze zákona všechna ustanovení, která jsou již regulována v EkoZemN a ponechat národní úpravu pouze pro ty oblasti, které jsou v kompetenci jednotlivých členských států. Novelou tak byla vypuštěna úprava pravidel pro rostlinnou a živočišnou produkci – samotného ekologického způsobu hospodaření (s výjimkou chovu ryb a králíků). Zákon již tedy neobsahuje systém zákazů a omezení týkajících se používání určitých látek a postupů, které zatěžují životní prostředí, ani požadavky na výrobu biopotravin. V návaznosti na přímo použitelný předpis Evropských společenství jsou nyní v zákoně zakotveny zejména základní pojmy, jež nejsou upraveny EkoZemN nebo jež je třeba v rámci bezproblémové aplikace sjednotit. K regulaci podnikání v ekologickém zemědělství používá zákon o ekologickém zemědělství především administrativně-

²⁴Týč, V.: Základy práva Evropské unie pro ekonomy, Linde, Praha, 2001, str. 60 a násl.

Král, R.: Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 8.

Dědič, J., Čech, P.: Obchodní právo po vstupu ČR do EU aneb co všechno se po 1. květnu 2004 v obchodním právu změnilo?, Polygon, Praha, 2005, str. 16 a násl.

²⁵Smolek, M., Tichá, T.: Prameny práva životního prostředí - 3. díl – Zvláštní část II, IFEC, Praha, 2003, str. 9.

právní nástroje, jakožto nástroje přímého působení.²⁶ Významným administrativním nástrojem, který ovlivňuje podnikání v ekologickém zemědělství, je registrace osob podnikajících v ekologickém zemědělství. EkoZemZ obsahuje ustanovení o udělení registrace, dále ustanovení o jejích změnách, zrušení a zániku. Bez udělení registrace nelze v ekologickém zemědělství podnikat. Povinnou přílohou žádosti o registraci je potvrzení o vstupní kontrole, provedené pověřenou kontrolní organizací, osvědčující, že žadatel dodržuje všechna závazná pravidla hospodaření. Teprve pokud žadatel splní všechny požadavky stanovené právními předpisy, které upravují ekologické zemědělství, vydá MZe rozhodnutí o registraci a zapíše žadatele na seznam osob podnikajících v ekologickém zemědělství. Pokud žadatel stanovené požadavky nesplní, MZe žádost o registraci zamítne. Tento nástroj tak plní důležitou preventivní funkci. Jako nástroj k zajištění dodržování stanovených povinností upravuje EkoZemZ kontrolní systém, se kterým úzce souvisí osvědčování a označování bioproduktů a biopotravin. Na tyto právní prostředky pak navazuje další nástroj ochrany, kterým je právní odpovědnost. Zákon o ekologickém zemědělství upravuje delikt ní odpovědnost za přestupky a jiné správní delikty a možnost ukládat za spáchání těchto správních deliktů sankce. Důležitým nástrojem, který umožňuje a usnadňuje existenci ekologického zemědělství, a tím tak přispívá k ochraně životního prostředí, jsou dotace. Účelem tohoto ekonomického nástroje je podnítit zájem o provádění zemědělství ekologickým způsobem.²⁷ V případě ekologického zemědělství jsou to dotace vyplácené na každý hektar ekologicky obhospodařované půdy. Tento významný nástroj není upraven v EkoZemZ. Dotace jsou poskytovány na základě nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí (o provádění agroenvironmentálních opatření), ve znění pozdějších předpisů. Toto nařízení bylo vydáno na základě ustanovení § 2c odst. 5 a 6 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, k provedení ustanovení § 2c odst. 2 písm. b) tohoto zákona, které umožňuje blíže upravit program strukturální podpory rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívající v ochraně složek životního prostředí. V systému agroenvironmentálních opatření, které jsou součástí programového dokumentu HRDP realizovaného v souladu s nařízením Rady č. 1257/1999 o podpoře rozvoje venkova, tvoří ekologické zemědělství samostatné podopatření.

Na základě zmocňovacího ustanovení uvedeného v § 35 EkoZemZ byla vydána prováděcí vyhláška MZe č. 53/2001 Sb., ze dne 13. 2. 2001. Ze stejných důvodů, z jakých byla provedena změna zákona, byla tato vyhláška zrušena a nahrazena novou, a to vyhláškou MZe č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství. Tento prováděcí

²⁶ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 36 a násl.

²⁷ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 41.

předpis obsahuje další podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství. Jedná se především o ustanovení týkající se chovu hospodářských zvířat. Ve vyhlášce jsou uvedeny konkrétní podmínky pro chov králíků a ryb, neboť pravidla pro chov těchto zvířat nařízení o ekologickém zemědělství neupravuje. Dále vyhláška obsahuje vzory žádosti o registraci osob podnikajících v ekologickém zemědělství a grafický znak „BIO“ pro označování bioproduktu, biopotraviny a ostatního bioproduktu. Vyhláška je účinná od 1. února 2006.

Osoby podnikající v ekologickém zemědělství se musí řídit především předpisy, které přímo upravují hospodaření v systému ekologického zemědělství. Vedle toho ale musí dodržovat řadu právních předpisů, které s ekologickým zemědělstvím úzce souvisí. Jedná se na příklad o již zmiňovaný zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, který upravuje určitý základní administrativní rámec zemědělské činnosti v ČR. Zákon o ekologickém zemědělství odkazuje na použití jeho ustanovení týkajících se podnikání v zemědělství, evidence těchto podnikatelů a systému evidence půdy. Zákon o zemědělství také upravuje vytváření podmínek pro podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství a závazná pravidla pro pěstitele geneticky modifikovaných organismů, která chrání ekologické zemědělství před kontaminací těmito organismy.²⁸ Na oblast podpory mimoprodukčních funkcí zemědělství pak navazuje nařízení vlády č. 242/2004 Sb., které upravuje agroenvironmentální opatření, tedy systém aktivní péče zemědělce o krajinu.²⁹ Se zákonem o ekologickém zemědělství dále souvisí řada právních předpisů, především předpisů zemědělského práva. Jedná se zejména o zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, zákon č. 219/2003 Sb., o oběhu osiva a sadby, zákon č. 47/1996 Sb., o rostlinolékařské péči, zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech a dále zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích.

5. 3. 3. Nařízení Rady č. 2092/91, o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícím označování zemědělských produktů a potravin

Nařízení o ekologickém zemědělství je hlavní právní normou upravující ekologické zemědělství v zemích Evropské unie. Tento právní předpis vytváří celoevropský rámec definující produkční postupy ekologického zemědělství, pravidla pro pěstování rostlin, chov

²⁸ Ustanovení § 2i zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, upravující podmínky podnikání v zemědělství a evidenci zemědělských podnikatelů.

²⁹ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC, s.r.o., Praha, 2001, str. 82.

zvířat, výrobní metody a zpracování biopotravin, závazné standardy a požadavky pro kontrolu, certifikaci, označování a podmínky dovozu ze třetích zemí. Nařízení stanovením jasných a závazných pravidel pro ekologické zemědělství pomohlo celému tomuto zemědělskému systému k jeho stabilizaci a rozvoji. Ekozemědělcům, zpracovatelům a obchodníkům s biopotravinami dalo možnost výhradního používání označení „bio“ a „eko“ pro jejich produkty a tím nejen je, ale i spotřebitele začalo chránit před nekalou hospodářskou soutěží a klamavým označováním.

Nařízení je velmi rozsáhlou právní normou. Bylo několikrát novelizováno a doplňováno, a to např. nařízením Komise č. 223/2003, o označování a požadavcích na krmiva, krmné směsi a krmné suroviny; nařízením Komise č. 1452/2003, které zachovává výjimku uvedenou v článku 6 nařízení týkající se určitých druhů osiva a vegetativního rozmnožovacího materiálu; nařízením Komise č. 94/1992, kterým se stanoví prováděcí pravidla k režimu pro dovozy ze třetích zemí a k tomu se vztahujícímu označování (v příloze tohoto nařízení je uveden seznam třetích zemí splňujících požadavky EkoZemN) a nařízením Komise č. 1788/2001, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro ustanovení týkající se osvědčení o kontrole pro dovozy ze třetích zemí podle článku 11 EkoZemN (toto nařízení obsahuje dvě přílohy, a to vzor osvědčení o kontrole pro dovozy a vzor výpisu z osvědčení o kontrole). Nejvýznamnějším doplňkem bylo zahrnutí pravidel pro ekologický chov hospodářských zvířat učiněné nařízením Rady č. 1804/1999, o živočišné produkci v ekologickém zemědělství.

Nařízení o ekologickém zemědělství obsahuje osm technických příloh:

Příloha I. Zásady ekologické produkce na úrovni zemědělských podniků

- A. Rostliny a rostlinné produkty
- B. Hospodářská zvířata a živočišné produkty
- C. Včelařství a včelařské produkty

Příloha II. Prostředky, které mohou být užívány v ekologickém zemědělství

- A. Hnojiva a pomocné půdní látky
- B. Prostředky na ochranu rostlin
- C. Krmiva
- D. Doplnkové látky
- E. Látky a přípravky pro čištění a dezinfekci chovatelských budov a zařízení

Příloha III. Minimální požadavky kontrolního systému

Příloha IV. Informace, které musí být povinně oznamovány

Příloha V. Logo

Příloha VI. Složky biopotravin

Příloha VII. Maximální počet zvířat na hektar

Příloha VIII. Minimální plocha na zvíře

Důvody, proč Rada Evropských společenství přistoupila k vydání tohoto nařízení, jsou uvedeny v jeho preambuli. Je to především nutnost reakce na stoupající poptávku spotřebitelů po ekologicky vyprodukovaných potravinách a v důsledku toho vznikající nový trh zemědělských produktů. Tyto produkty jsou specifické tím, že mají vyšší cenu, a že jejich způsob výroby je založen na méně intenzivním využití půdy, které napomáhá ochraně životního prostředí. Aby byly takto získané produkty dobře rozpoznatelné a odlišitelné od ostatních běžných potravin, je třeba stanovit jednotný systém jejich označování. V zájmu producentů i spotřebitelů produktů, jejichž označení poukazuje na ekologický původ, je dále nutné stanovit minimální zásady, které je třeba dodržovat, aby bylo možno výsledný produkt označit jako ekologický. Stejně tak je třeba stanovit systém kontroly zahrnující dohled nad dodržováním pravidel produkce ve všech stádiích a při uvádění na trh.

Nařízení vychází z koncepce označování. Vztahuje se na výrobky, pokud jsou označovány jako produkt ekologického zemědělství. Do jeho rozsahu působnosti spadají všechny nezpracované zemědělské produkty včetně vlny nebo sena, krmiva a krmné směsi, osiva, rozmnožovací materiál, plemenná a chovná zvířata a všechny zpracované produkty, jsou-li určeny ke konzumaci. Nařízení se nevztahuje například na ekologické pleťové krémy, zubní pasty, šampony, tabák, nábytek, protože nejsou určeny ke konzumaci. V článku 2 EkoZemN je stanoven závazný překlad termínu ekologický, aby nemohlo docházet k záměnám a klamání spotřebitele³⁰. Přeloženo je tak označení typicky odkazující na ekologický způsob produkce (v češtině ekologické), tak jak je používáno v jednotlivých členských státech. Použití uvedených pojmů nebo slov od nich odvozených jako je „bio“ nebo „eko“ na obale, v reklamě nebo v obchodních dokumentech o výrobku, se považuje na území celého Společenství a ve všech jazycích Společenství za označení ekologické metody produkce. Z překladů uvedených v článku 2 EkoZemN vyplývá, že slova biologický a ekologický se užívají jako synonyma. Těmito výrazy, případně předponami „bio“ a „eko“ se smí výhradně označovat pouze takové produkty, které byly vyrobeny ve smyslu tohoto nařízení za dodržení podmínek v něm stanovených, ledaže je zřejmé, že se netýkají zemědělské produkce. Označování nezemědělských produktů není takto chráněno. Nařízení nezakazuje označovat jako ekologické produkty, které nespádají do

³⁰ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. C.H. Beck, Praha, 2003. str. 470.

oblasti jeho aplikace anebo ty, na které se zatím nevztahuje (např. produkce ryb, která je ponechána národním právním úpravám nebo soukromým směrníci svazů sdružujícím ekologické zemědělce). Takové označení však není ponecháno na vůli prodávajícího, ale platí zde všeobecný zákaz klamání spotřebitele a zákaz uvedení v omyl použitím nepravdivých informací spadající do předpisů upravujících hospodářskou soutěž a potraviny. V článku 5 EkoZemN je uvedeno, že označení odkazující na ekologické zemědělství může být použito pouze tehdy, pokud jsou splněny podmínky v něm uvedené. Jednak musí být jasné, že se označení vztahuje k metodě zemědělské výroby, dále musí být při produkci dodržena pravidla pro ekologické zemědělství stanovená v článku 6 EkoZemN nebo v případě dovozu podmínky článku 11 EkoZemN. Dalším požadavkem je, aby výroba, zpracování, balení a dovoz ze třetích zemí podléhaly kontrolnímu systému, jehož stanovení v článku 8 a 9 EkoZemN je významnou součástí nařízení o ekologickém zemědělství. Označení musí vždy obsahovat číslo kódu kontrolní organizace, které hospodářský subjekt podléhá (např. CZ-KEZ). Článek 5 EkoZemN také upravuje zpracování bioproduktů, a to omezením povolených surovin, přídatných a pomocných látek zhruba na jednu desetinu oproti běžné potravinářské výrobě. Mohou být použity pouze látky uvedené v pozitivních seznamech v Příloze VI EkoZemN. Tím současně dochází k vyloučení mnohých zpracovatelských postupů. Jako biopotravina může být označena zpracovaná potravina ze zemědělských surovin, které z více než 95 % (hmotnostní podíl) pocházejí z ekologického zemědělství. Pokud potravina obsahuje minimálně 70 až 95 % (hmotnostní podíl) surovin původem z ekologického zemědělství, lze ji označit jako biopotravinu pouze se zvláštním upozorněním na tuto skutečnost. Článek také obsahuje při zpracování zákaz použití geneticky modifikovaných organismů a jejich derivátů. Podmínky zemědělské výroby jsou definovány v čl. 6 EkoZemN odkazem na dodržení základních pravidel uvedených v Příloze I EkoZemN, možnost použití výhradně vstupů, látek a prostředků uvedených v pozitivních seznamech v Příloze II EkoZemN, nutnost použít pouze ekologická osiva a rozmnožovací materiál ke množení rostlin a zákazem geneticky manipulovaných organismů. Hlavní požadavky odlišující ekologické zemědělství od konvenčního jsou uvedeny v Příloze II EkoZemN, kde jsou uvedena povolená hnojiva, krmiva a přípustné přípravky na ochranu rostlin. Důležitou součástí nařízení je tak seznam látek, přípravků a prostředků, které smí být nakupovány zvenčí pro použití v ekologickém zemědělství. Smí být použity pouze látky a výrobky uvedené v pozitivních seznamech (Příloha II a VI EkoZemN). Ekologické zemědělství není sice úplně bez chemie, protože v odůvodněných případech mohou být chemické látky použity, ale podle pozitivních seznamů je v něm úplně vyloučeno použití účinných organicko-syntetických pesticidů a syntetických dusíkatých hnojiv. Podle článku 11 EkoZemN jsou umožněny dovozy ze třetích zemí, pokud tyto země mají rovnocenné výrobní a

kontrolní podmínky s podmínkami platnými ve Společenství. Článek 12 EkoZemN opakuje zásadu primárního práva (čl. 24 SES) o zákazu omezování volného pohybu zboží v rámci Společenství (svoboda volného pohybu zboží).³¹ Stanoví, že se nesmí z důvodů týkajících se způsobu produkce nebo označování bránit uvádění bioproduktů z jiných členských zemí na trh. Administrativní ustanovení v závěru nařízení o ekologickém zemědělství stanoví podmínky provádění změn a doplňků a především procesní postup. Ten je obsažen v článku 14 EkoZemN. Podle něj je ustanoven Výbor pro ekologické zemědělství, jemuž předsedá zástupce Komise. Ten předkládá Výboru návrhy opatření, které mají být přijaty. Komise může přijmout zamýšlená opatření jen pokud s nimi Výbor vysloví souhlas. Pokud tento není dán, nebo výbor nezaujme žádné stanovisko, předloží Komise návrh opatření Radě, která se usnese kvalifikovanou většinou.

---

³¹ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC, s.r.o., Praha, 2001, str. 88 a násl.

6. Vymezení základních pojmů

Bioprodukt³² je surovina rostlinného nebo živočišného původu nebo hospodářské zvíře pokud jsou získány v ekologickém zemědělství. Jsou to tedy nejen suroviny pro výrobu biopotravin, ale i chovná zvířata nebo suroviny pro nepotravinářské využití jako je např. vlna, len.

Biopotravina³³ je potravina vyrobená ze surovin pocházejících z ekologického zemědělství, na kterou bylo vydáno osvědčení o původu biopotraviny. Při její výrobě musí být dodrženy podmínky uvedené v zákoně o ekologickém zemědělství a předpisech Evropských společenství.

Ostatní bioprodukt³⁴ je zvláštní druh bioproduktu. Je to ekologické krmivo nebo ekologický rozmnožovací materiál. Tímto ustanovením je tak nově umožněno certifikovat také biokrmivo, bioosivo a biosadbu.

Ekologickým podnikatelem³⁵ je ekologický zemědělec. Je to osoba evidovaná podle zvláštního právního předpisu³⁶, registrovaná podle zákona o ekologickém zemědělství a hospodařící na ekofarmě.

Osoba podnikající v ekologickém zemědělství³⁷ je souhrnný pojem pro ekologického podnikatele, výrobce biopotravin, osobu uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu, výrobce nebo dodavatele ekologických krmiv nebo dodavatele ekologického rozmnožovacího materiálu. Tam, kde nařízení o ekologickém zemědělství používá pojem subjekt trhu (operátor), rozumí se jím osoba podnikající v ekologickém zemědělství.

³² Ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

³³ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. d) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ Ustanovení 2e až § 2h zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, upravující podmínky podnikání v zemědělství a evidenci zemědělských podnikatelů.

³⁷ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. e) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Ekofarma³⁸ je uzavřená hospodářská jednotka zahrnující pozemky, hospodářské budovy, provozní zařízení a popřípadě i hospodářská zvířata sloužící ekologickému zemědělství. Podmínkou provozování ekologického zemědělství není povinnost provozovat jej na všech pozemcích, které zemědělec obhospodařuje. Povinností ale je vyčlenění a jednoznačné určení základních výrobních prostředků (pozemků, hospodářských budov, zemědělské mechanizace, hospodářsky využívaných zvířat), které slouží ekologickému zemědělství. Odděleno musí být také účetnictví. Smyslem takového vymezení je průkazné a kontrolovatelné oddělení ekologického hospodaření od konvenčního. Na ekofarmě je podle zákona o ekologickém zemědělství zakázána souběžná produkce. Jedná se o zákaz souběžné produkce bioproduktů s produkty pocházejícími z běžného zemědělství v případě, kdy ekologický podnikatel provozuje současně konvenční farmu a ekofarmu. Hlavním důvodem tohoto opatření je vyloučení možné záměny bioproduktů s konvenčními produkty. Tím je především chráněn konečný spotřebitel. Na každé farmě tak musí být chovány jiné druhy zvířat (nelze např. v obou podnicích chovat skot, byť by to byl na ekofarmě výlučně skot masný a na konvenční farmě skot mléčný). Ze stejného důvodu musí být na obou farmách pěstovány jen snadno odlišitelné druhy plodin (např. červené a bílé zelí).

Přechodné období (tzv. konverze) je období, ve kterém dochází k přeměně konvenční zemědělské výroby na ekologické zemědělství a k odstranění vlivu negativních dopadů předchozí zemědělské činnosti na půdu, krajinu a životní prostředí.³⁹ Začíná dnem, kdy zemědělec doručí MZe žádost o registraci. Jeho délku určuje nařízení o ekologickém zemědělství podle druhu obdělávané půdy v rozmezí dvou až tří let. Doba musí být dodržena u orné půdy před vysetím plodiny, u travních porostů před využitím z nich získané produkce jako krmiva a u trvalých kultur (např. sadů) před první sklizní. MZe vede seznam osob zařazených do přechodného období. Osoba uvedená v tomto seznamu má stejné povinnosti jako ekologický podnikatel. Označovat a prodávat své produkty jako ekologické může ale až po uplynutí stanovené doby. Obdobný princip se uplatňuje i v případě živočišné produkce, kde délka potřebného přechodného období je stanovena podle jednotlivých druhů zvířat.

Omezení působení škodlivých vlivů na ekologicky obhospodařované pozemky patří k obecným povinnostem ekologického podnikatele. Ten musí sám, svým aktivním přístupem učinit všechna vhodná opatření, aby na nejnižší možnou míru snížil riziko škodlivých vlivů na jím ekologicky obhospodařované pozemky v místech, kde sousedí s konvenčně obhospodařovanými plochami. Jedná se především o nebezpečí kontaminace zakázanými

³⁸ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. g) zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

látkami a nyní také kontaminace pylem z geneticky modifikovaných plodin. Za dostačující opatření se považuje zejména výsadba živých plotů, větrolamů, pásů zeleně, izolačních travnatých pásů nebo zřizování polních cest, silnic a mezí. Tyto oddělovací pásy by neměly být užší než 3 metry.

7. Registrace

Nařízení o ekologickém zemědělství vyžaduje, aby každý hospodářský subjekt, který za účelem uvádění na trh produkuje, zpracovává nebo dováží bioprodukty a biopotraviny, oznámil tuto činnost příslušným orgánům členského státu ve kterém tato probíhá a podrobil svůj podnik stanovenému kontrolnímu systému. Toto ustanovení dále rozvádí ustanovení § 6 EkoZemZ, který upravuje registrace osob podnikajících v ekologickém zemědělství.

Každá osoba, která chce zahájit podnikání v ekologickém zemědělství, musí podat žádost o registraci na MZe. Dnem doručení žádosti začíná pro žadatele přechodné období, ve kterém již musí plnit všechny požadavky stanovené zákonem a nařízením o ekologickém zemědělství. Z výše uvedené povinnosti jsou nově osvobozeni maloobchodní prodejci, kteří již zabalený a označený bioprodukt, biopotravinu nebo ostatní bioprodukt pouze prodávají konečnému spotřebiteli. Vzor žádosti o registraci je uveden v příloze 1 prováděcí vyhlášky č. 16/2006 Sb. Příloha obsahuje následující vzory žádostí: pro ekologického podnikatele, pro výrobce biopotravin, pro osobu uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu, pro výrobce a dodavatele ekologických krmiv a dodavatele ekologického rozmnožovacího materiálu.⁴⁰ V žádosti o registraci žadatel uvádí jméno, příjmení, státní občanství, adresu trvalého pobytu a adresu pro doručování, rodné číslo nebo datum narození a identifikační číslo jedná-li se o fyzickou osobu. Jde-li o osobu právnickou, uvede žadatel obchodní firmu nebo název, sídlo, údaje o statutárním orgánu a odpovědném zástupci. Dále uvede údaje požadované Přílohou IV EkoZemN. Jimi jsou např. poloha podniku, povaha operací, produktů a výrobků a název kontrolního subjektu, kterému žadatel svěřil kontrolu svého podniku.

Významnou povinností, kterou ukládá žadateli zákon o ekologickém zemědělství v souladu s ustanovením EkoZemN, je nutnost uzavření smlouvy o kontrolní činnosti s osobou, která byla pověřena MZe vydávat osvědčení o původu bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu a provádět kontroly a další odborné úkony. Žadatel musí současně s podáním žádosti o registraci doložit potvrzení o vstupní kontrole provedené pověřenou kontrolní organizací, které dokládá dodržení všech podmínek právních předpisů upravujících ekologické zemědělství. Účelem vstupní inspekce je ověřit připravenost podniku na přechod k ekologickému zemědělství a upřesnit popis podniku. Žadatel tedy musí nejprve oslovit kontrolní organizaci, přihlásit se u ní ke kontrole a certifikaci a uzavřít s ní smlouvu o kontrolní

⁴⁰ Vzor žádosti o registraci ekologického podnikatele hospodářského na ekofarmě v režimu ekologického zemědělství. Příloha č. 1 vyhlášky č. 16/2006 Sb., viz Příloha č. 3.

činnosti podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů. Pak jí musí poskytnout předepsané údaje. Osoba zařazená do přechodného období je povinna poskytnout podrobný popis ekofarmy obsahující důležité charakteristiky zemědělského podniku jakými jsou například jméno, adresa, personální obsazení, plány a informace týkající se hospodářských budov, stájí, výběhů a skladů, seznam pozemků, jejich označení a přehledně vyznačené mapy (používá se evidence pozemků podle užívatelských vztahů a způsobu využití půdy v rámci systému LPIS - Land Parcel Identification System)⁴¹, plány hospodaření pro rostlinnou a živočišnou produkci a seznamy zvířat. Dále ještě údaje podle Přílohy IV EkoZemN. Těmi je, kromě již výše zmíněných, závazek hospodářského subjektu dodržovat nejvýznamnější články nařízení o ekologickém zemědělství týkající se označování a ekologické zemědělské produkce. Pokud kontrolní organizací není zjištěno porušení závazných pravidel ekologického zemědělství, je vydáno potvrzení o vstupní kontrole, které je povinnou přílohou žádosti o registraci. Pokud žadatel splní všechny výše uvedené požadavky, vydá MZe rozhodnutí o registraci a zapíše žadatele na seznam osob podnikajících v ekologickém zemědělství, který je zveřejněn způsobem umožňujícím dálkový přístup. V opačném případě MZe žádost zamítne. V případě osob zařazených do přechodného období (ekologických zemědělců) vydá MZe po doručení žádosti o registraci informaci o zahájení přechodného období. Rozhodnutí o registraci vydá MZe do třiceti dnů ode dne ukončení tohoto období za podmínky splnění všech požadavků stanovených zákonem a nařízením o ekologickém zemědělství. Jinak žádost zamítne. Jakékoliv změny týkající se výměry pozemků na ekofarmě nebo druhu zvířat chovaných v ekologickém hospodářství musí ekologický podnikatel nebo osoba zařazená do přechodného období bez zbytečného odkladu oznámit MZe, které provede změnu v evidenci. V případě zvýšení výměry pozemků ekofarmy začíná přechodné období na nových pozemcích dnem doručení oznámení. Pokud dojde k převodu či k přechodu vlastnictví ekofarmy na jinou osobu, která zemědělsky podniká a chce na ekofarmě pokračovat v ekologickém hospodaření, musí tato nástupnická osoba podat žádost o registraci.

Ukončení registrace osoby podnikající v ekologickém zemědělství je plně v pravomoci MZe. To jí zruší v případě žádosti registrované osoby a nebo jestliže došlo k opakovanému porušení právních předpisů upravujících ekologické zemědělství. Další důvod zrušení registrace vychází z předpokladu, že v ekologickém zemědělství je ekologická produkce stejně důležitá jako funkce mimoprodukční. Proto nezíská-li osoba podnikající v ekologickém zemědělství do 24, respektive 36 měsíců od registrace osvědčení na bioprodukt, biopotravinu nebo ostatní bioprodukt a pak v každém následujících letech minimálně jedno osvědčení za rok, MZe

⁴¹ Ustanovení § 3a až § 3i zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů.

registraci zruší. Registrace zaniká, pokud osoba podnikající v ekologickém zemědělství zemře, zanikne, nebo dojde k převodu či přechodu ekofarmy na jinou osobu.

8. Pěstování rostlin

Aby rostlinné produkty mohly být označeny jako ekologické, musí být při jejich pěstování dodržena pravidla stanovená nařízením o ekologickém zemědělství. Obecné předpoklady uvádí článek 6 EkoZemN. Při produkci musí být dodržena pravidla ekologického pěstování rostlin podle Přílohy I část A EkoZemN. Jako hnojiva, pomocné půdní látky nebo přípravky na ochranu rostlin mohou být použity jen ty prostředky, které jsou uvedeny v pozitivních seznamech přílohy II část A a B EkoZemN. Zvláštní požadavky jsou kladeny na osivo a rozmnožovací materiál ke množení rostlin. Další podmínkou je zákaz použití geneticky modifikovaných organismů nebo produktů takových organismů, s výjimkou veterinárních léčiv.

8. 1. Přechnodné období

Než ekologický podnikatel získá možnost označovat své rostlinné produkty jako ekologické, musí po stanovenou přechnodnou dobu hospodařit podle zásad ekologického zemědělství. Délka tohoto období je dva roky před zasetím jednoleté nebo dvouleté kultury, dva roky před sklizní nebo zahájením pastvy u trvalých travních porostů a tři roky před sklizní u trvalých kultur. Pro rostlinnou produkci existuje možnost označovat produkt před uplynutím stanovené doby upozorněním na přechnod od konvenčního k ekologickému zemědělství označením „Produkt z přechnodného období“ v případě, že výrobek obsahuje pouze jednu rostlinnou surovinu (např. brambory, obilí) a pravidla ekologického zemědělství byla při jeho pěstování dodržována minimálně rok před sklizní.

8. 2. Osivo a sadba

Z celkového přístupu ekologických zemědělců vychází i požadavek používat pouze osivo a sadbu pocházející z tohoto typu zemědělské produkce. Nařízení o ekologickém zemědělství v článku 6 stanoví, že je možné používat pouze osiva a vegetativní rozmnožovací materiál (brambory, cibulky), pokud při produkci mateřských rostlin a u vegetativního množení rodičovských rostlin nebyly použity genové technologie a tyto rostliny byly pěstované alespoň

jednu generaci (u trvalých kultur dvě vegetační období) podle pravidel ekologického zemědělství. Sadba (např. v zelinářství) musí vždy pocházet z ekologického zemědělství.

Další požadavky jsou na osoby podnikající v ekologickém zemědělství kladeny zákonem č. 219/2003 Sb., o oběhu osiva a sadby. Tento zákon upravuje uvádění osiva a sadby do oběhu, registraci odrůd druhů pěstovaných rostlin a vymezuje v dané oblasti některé pojmy.

Od 1. 1. 2004 platí nařízení Komise č. 1452/2003, které upravuje oblast rozmnožovacího materiálu rostlin v ekologickém zemědělství. Toto nařízení ukládá členským státům povinnost vytvořit a zveřejnit databázi osiv získaných z ekologického zemědělství. Hlavním smyslem je veřejně prezentovat seznam dostupných osiv a sadbových brambor pocházejících z ekologického zemědělství. Elektronickou databázi odrůd, jejichž rozmnožovací materiál získaný z ekologického zemědělství je dostupný na území České republiky, vede a aktualizuje Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský.⁴² Odrůdy neuvedené v této databázi jsou považovány za nedostupné z ekologického zemědělství. V dnešní době existuje málo šlechtitelských a množitelských podniků produkujících osivo v ekologické kvalitě, a proto není stále možné používat výlučně ekologický rozmnožovací materiál. Bezvýjimečné uplatňování tohoto požadavku by významně omezilo počet odrůd pěstovaných zemědělských plodin. Nařízení č. 1452/2003 proto umožňuje udělit výjimku a použít nemořený (neošetřený) rozmnožovací materiál pocházející z konvenční produkce.⁴³ Výjimku uděluje kontrolní organizace vždy před vysetím plodiny jednotlivým podnikům, a to pro jednu sezónu, pokud plodina není uvedena v databázi osiv nebo v databázi není určitá odrůda a žadatel prokáže, že žádná z alternativních odrůd stejného druhu není vhodná pro jeho produkci anebo pro potřeby výzkumu a zachování odrůdy. Nařízení Komise č. 1452/2003 umožňuje také vyhlášení všeobecného povolení pro použití osiva a sadbových brambor nepocházejících z ekologické produkce pro rozmnožovací materiál neuvedený v databázi. Této možnosti MZe využilo a všeobecné povolení vyhlásilo dne 21. 7. 2004.

⁴² Ustanovení § 13 odst. 4 zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby).

⁴³ Ustanovení § 13 odst. 3 zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby).

8. 3. Úrodnost půdy a výživa rostlin

Úrodnost a biologická aktivita půdy se udržuje pomocí několika opatření, která definuje Příloha I část A nařízení o ekologickém zemědělství. Jedná se o pěstování leguminóz (luskoviny a bobovité rostliny poskytující dusík), rostlin pro zelené hnojení a rostlin hluboko kořenících. Dále jde o dlouhé a pestré osevní postupy a o organické hnojení. Výživa rostlin je v ekologickém zemědělství zajišťována hnojením organickou hmotou a vyváženými osevními postupy. Většina hnojiv musí pocházet přímo z ekofarmy, čímž je v co nejvyšší míře využíváno přirozeného koloběhu látek. Teprve až když uvedená opatření nedostačují, mohou ekologičtí zemědělci doplňkově použít další organická a minerální hnojiva. Mohou ale využít pouze ta, která jsou uvedena v Příloze II A EkoZemN a musí při tom dodržet stanovené podmínky a samozřejmě také právní předpisy upravující použití hnojiv v daném členském státě. V České republice tuto oblast upravuje zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd (zákon o hnojivech), ve znění pozdějších předpisů. Při úpravě nakládání s hnojivy klade tento zákon důraz především na registraci, evidenci, balení a skladování hnojiv a jejich vhodné využívání v rámci zemědělství tak, aby bylo zamezeno jejich případným nepříznivým účinkům na životní prostředí a jeho složky.⁴⁴

U řady hnojiv musí jejich použití povolit kontrolní organizace.

8. 4. Ochrana rostlin

Ochrana rostlin před chorobami, škůdci a plevely je založena na preventivních opatřeních, jež jsou obsažena v Příloze I část A EkoZemN. Jedná se o výběr takových druhů a odrůd, které jsou vhodné pro dané stanovištní podmínky, odolné proti chorobám a škůdcům a s dobrou konkurenční schopností vůči plevelům. Dalším opatřením je vhodný osevní postup, který využívá příznivý efekt střídání plodin. Plevely jsou regulovány pomocí mechanických opatření jako je vláčení, okopávání a pomocí termické regulace (likvidace plamenem). Cílem není úplné vyhubení plevelů, ale jen jejich omezení pod hladinu ekonomické škodlivosti. Proti škůdcům se využívá jejich přirozených nepřátel. Je proto třeba podporovat a chránit užitečné organismy pomocí opatření, která jsou pro ně příznivá (např. remízky, místa na hnízdění,

⁴⁴ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. C.H. Beck, Praha, 2003, str. 417.

křoviny a travnaté pásy). Pokud daná preventivní opatření nepostačují a zemědělské kultury jsou bezprostředně ohroženy, je možné použít přípravky na ochranu rostlin a hubení škůdců uvedené v Příloze II B EkoZemN. Jedná se především o přípravky z přírodních látek posilující obranyschopnost rostlin, které působí i proti škůdci. Uplatňují se většinou v trvalých kulturách při pěstování ovoce, vína nebo chmele, protože zde není možné využít předepsaných preventivních opatření např. osevních postupů. Opět je nutné při aplikaci dodržet stanovené podmínky a platné právní předpisy týkající se přípravků na ochranu rostlin. Předpisem upravujícím tuto problematiku v České republice je zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje zejména práva a povinnosti fyzických a právnických osob týkající se ochrany rostlin proti škodlivým organismům, ochrany před zavlečením a rozšiřováním škodlivých organismů na území EU a registrace, uvádění na trh, používání a kontroly přípravků na ochranu rostlin.⁴⁵

U použití některých přípravků je třeba zajistit souhlas kontrolní organizace.

---

⁴⁵ Ustanovení § 1 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

9. Chov zvířat

V ekologickém zemědělství žijí zvířata v podmínkách odpovídajících jejich přirozeným fyziologickým a etologickým potřebám. Všechna opatření musí sledovat a zachovávat zdraví zvířat a především jejich životní pohodu (welfare), která je jedním ze základních principů ekologického zemědělství.

Zákon o ekologickém zemědělství výslovně stanoví, že osoby podnikající v ekologickém zemědělství jsou povinny kromě tohoto zákona a nařízení o ekologickém zemědělství dodržovat všechny obecně platné předpisy, které upravují zejména podmínky péče o zdraví, pohodu a ochranu hospodářských zvířat, podmínky šlechtění, plemenitby a evidence. Všechny tyto právní předpisy stanoví určité závazné požadavky na ochranu a chov zvířat nejen ve smyslu ochrany proti týrání ve velkochovech a zájmových chovech, ale též ve smyslu povolených chovů a jedinců, v rámci zachování živočišných čistých chovů, správného genetického vývoje, ale také ochrany zvířat jako surovin a potravinového řetězce ve smyslu povolených druhů krmiv v návaznosti na reziduální kontaminaci těchto produktů.⁴⁶ Tyto právní předpisy zákon o ekologickém zemědělství doplňuje tím, že vytváří jakýsi nadstandard, který klade na osoby podnikající v tomto systému zemědělské produkce vyšší nároky. Tyto vyšší nároky se týkají hlavně celkové péče o zvířata, která má být co nejvíce v souladu s jejich přirozenými potřebami.

Důležitým zákonem, který velmi významně přispívá k obecné ochraně zvířat je zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon vychází z teze, že zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.⁴⁷ Zákon stanoví režimy ochrany všech zvířat, kdy především zakazuje jejich týrání. Dále zákon obsahuje ve své části čtvrté zvláštní úpravu problematiky ochrany hospodářských zvířat.⁴⁸

Zákon o ekologickém zemědělství stanoví, že v ekologickém zemědělství je možné chovat pouze ty druhy hospodářských zvířat (tedy zvířat využívaných převážně k chovu, výkrmu, práci a jiným hospodářským účelům)⁴⁹, které jsou uvedeny v prováděcí vyhlášce. Jedná se o skot, koně, prasata, ovce, kozy, králíky, drůbež, ryby a střeoevropské ekotypy včely medonosné. Ostatní druhy hospodářských zvířat je možné na ekofarmě chovat pouze jako

⁴⁶ Kolektiv autorů : Právo životního prostředí - III. díl. Masarykova univerzita, Brno, 1998, str. 327.

⁴⁷ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC, s.r.o., Praha, 2001, str. 60.

⁴⁸ Ustanovení § 9 - 12c zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů.

zájmový chov, který nemůže být předmětem podnikání v ekologickém zemědělství. Pravidla chovu jsou podrobně upravena nařízením o ekologickém zemědělství, kromě pravidel chovu ryb a králíků, která jsou obsažena v prováděcí vyhlášce k zákonu o ekologickém zemědělství. Obecná pravidla jsou stanovena v článku 6 EkoZemN shodně s pravidly pro rostlinnou produkci. Konkrétní zásady živočišné produkce obsahuje Příloha I část B a C EkoZemN, další požadavky jsou uvedeny v Příloze II část C, D, E a v Příloze VII a VIII EkoZemN.

Chov zvířat v rámci ekologického zemědělství je vázán na pozemky, které ekofarma obhospodaruje. Jsou tak zajišťovány potřeby rostlin týkající se výživných látek a dochází k obohacování půdy o organické látky. Tím je podpořeno vytvoření a uchování uzavřeného koloběhu látek mezi půdou a rostlinami, rostlinami a zvířaty, zvířaty a půdou. Z tohoto důvodu chov zvířat bez spojení s půdou není možný. Spojení rostlinné a živočišné produkce, používání přírodních obnovitelných zdrojů, plány obdělávání půdy a chovu zvířat zajišťují zlepšování a udržení úrodnosti půdy a přispívají k rozvoji trvale udržitelného zemědělství. Počet zvířat na jednotku plochy je omezen, aby se předešlo škodlivým dopadům na životní prostředí. Především pak nadměrné zátěži půdy a znečištění podzemních a povrchových vod. Maximální počty zvířat odpovídající 170 kilogramům vneseného dusíku na hektar na jeden rok jsou podle jednotlivých druhů uvedeny v Příloze VII EkoZemN. Hospodářská zvířata musí mít přístup k výběhům. Minimální vnitřní a venkovní plocha na zvíře a další charakteristiky ustájení jsou upraveny Přílohou VIII EkoZemN. Na ekofarmě musí být všechna zvířata chována podle pravidel ekologického zemědělství. Konvenční chov je povolen jen tehdy, pokud je výrazně oddělen od ekologické produkce a jedná se o jiný druh zvířat.

9. 1. Přejchodné období

Při přechodu na ekologický chov musí všechny pozemky ekofarmy určené k produkci výživy pro zvířata (např. pro pěstování píce) splňovat podmínky nařízení o ekologickém zemědělství. Délka přechodného období je stanovena pro jednotlivé druhy porostů v pravidlech pro ekologickou rostlinnou produkci v Příloze I EkoZemN. Toto období může být zkráceno na jeden rok u pastvín a výběhů pro zvířata, která nejsou býložravá (prasata, drůbež). Aby bylo možno označovat živočišné produkty s odkazem na původ z ekologického zemědělství, je nutné po stanovenou dobu chovat zvířata podle pravidel nařízení o ekologickém zemědělství. Při souběžném přechodu celé ekofarmy (živočišné produkce, pastvín, ploch pro pěstování pícnin) trvá přechodné období pro všechna zvířata a pozemky 24 měsíce pokud se jedná o zvířata, která

byla chována na ekofarmě před začátkem přechodného období a která jsou krmena převážně krmivy z ekofarmy. Délka přechodného období při postupném přechodu ekofarmy (zavedení chovu zvířat nebo nového druhu na ekofarmu již podléhající nařízení o ekologickém zemědělství) je stanovena odlišně pro jednotlivé druhy zvířat a typy produkce. Přechodné období se pak už netýká zvířat narozených nebo vylíhnutých na ekofarmě.

9. 2. Původ zvířat

Při volbě plemen, jež mají být na ekofarmě chována je třeba zvážit především jejich schopnost přizpůsobit se podmínkám daného prostředí, jejich životaschopnost a odolnost vůči nemocem. Je nutné vyhnout se plemenům používaných v intenzivních chovech vzhledem k jejich typickým zdravotním problémům (např. náchylnost ke stresu u landrasových prasat, těžké porody krav belgického modrého plemene a naopak dobrá zdravotní odolnost a lehké porody herefordského a limusinského dobytka).⁵⁰ Přednost musí být dána plemenům domácího původu nebo těm, která jsou přizpůsobena místním podmínkám a způsobům chovu. Zvířata musí pocházet z ekologicky hospodařících podniků a měla by v nich strávit celý život. Smyslem je, aby živočišné produkty pocházely ze zvířat od narození chovaných podle zásad ekologického zemědělství s důrazem kladeným na jejich životní pohodu. V případech, kdy nejsou k dispozici v dostatečném množství zvířata z ekologicky hospodařících podniků, je možné se souhlasem kontrolní organizace využít výjimek, které z této zásady stanoví nařízení o ekologickém zemědělství a koupit zvíře z konvenčního chovu. Jedná se především o přechod k ekologickému zemědělství, prvotní budování stáda, obnovu, opětovné budování nebo rozšíření stáda. Přitom musí být dodržena pravidla stanovující omezení týkající se maximálního povoleného stáří nakupovaných zvířat a pravidla pro přechodná období u jednotlivých druhů.

9. 3. Výživa zvířat

Krmiva jsou jedním z hlavních činitelů, které do značné míry ovlivňují zdraví zvířat, jejich užitkové i genetické vlastnosti.⁵¹ Právní úprava v České republice se opírá o zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví požadavky pro

⁵⁰ Šarapatka, B., Urban, J. a kolektiv: Ekologické zemědělství II. díl. PRO-BIO, Šumperk, 2005, str. 49.

⁵¹ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo. IFEC, s.r.o., Praha, 2001, str. 73.

výrobu, dovoz, používání, balení, označování, dopravu a uvádění do oběhu krmiv, doplňkových látek a premixů, jakož i státní dozor v této oblasti. Při zacházení s krmivy musí být dodržen obsah a stanovený účel užití doplňkových látek a určitých proteinových krmiv a obsah a limity nežádoucích látek, aby nedocházelo k poškození zdraví zvířat a aby byla zajištěna zdravotní nezávadnost a nebyla negativně ovlivněna jakost živočišných produktů určených pro lidskou výživu.

Krmení zvířat v ekologickém zemědělství je zaměřeno spíše na dosažení vysoké kvality produkce než na maximalizaci výroby a musí být přizpůsobeno potřebám správné výživy zvířat s ohledem na stádia jejich vývoje. Násilné krmení je zakázáno. Krmivo musí pocházet z ekologického zemědělství, převážně pak z vlastní ekofarmy. Jedná-li se o krmivo z přechodného období, může tvořit 30% krmné dávky a pochází-li z vlastního podniku tak 60%. Pokud zemědělec prokáže kontrolní organizaci, že nemůže získat dostatek ekologicky vyprodukovaných krmiv, je povoleno použít omezené množství konvenčních krmiv (5% u býložravců a 15% u ostatních druhů). Smí být používána jen ta konvenční krmiva zemědělského původu, která jsou uvedena v Příloze II část C 1 EkoZemN – krmné suroviny rostlinného původu, a která nebyla ošetřena chemickými rozpouštědly. Krmné suroviny živočišného původu (konvenční i ekologické) mohou být použity jen pokud jsou uvedeny v Příloze II část C 2 EkoZemN. Všichni savci musí být krmeni přirozeným mlékem po stanovené minimální období a mláďata savců pak přednostně mlékem mateřským. Býložravcům (skotu, koním, ovcím a kozám) má být co nejvíce umožněn pobyt na pastvě a objemná píce u nich musí tvořit nejméně 60% denní krmné dávky. Prasata a drůbež musí být příkrmována čerstvou, sušenou nebo silážovanou objemovou pící. Antibiotika, kokcidiostatika, léčebné přípravky, látky určené ke stimulaci růstu nebo zvyšování užitkovosti nesmí být k výživě zvířat používány. Při výrobě krmiv, přísad, směsí a krmných surovin nesmí být použito geneticky manipulovaných organismů nebo jejich derivátů. Z důvodu zajištění správné výživy zvířat smí být používány do krmiv pouze složky uvedené v Příloze II EkoZemN, část C 3 – minerály, část D 1.1 - stopové prvky, 1.2 – vitamíny, 1.3 – enzymy, 1.4 – mikroorganismy, 1.5 – konzervanty, 1.6 – pojidla a srážedla, 1.7 – antioxydanty, 1.8 – přípravky pro silážování.

9. 4. Péče o zdraví zvířat

Právním předpisem upravujícím oblast péče o zdraví zvířat v České republice je zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví požadavky veterinární péče na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty, upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob a výkon státní správy v oblasti veterinární péče. Veterinární péče zahrnuje zejména péči o zdraví zvířat a jeho ochranu, péči o zdravotní nezávadnost živočišných produktů a krmiv, ochranu území České republiky před zavlečením nálezů zvířat a nemocí přenosných ze zvířat na člověka, ochranu životního prostředí před nepříznivými vlivy souvisejícími s chovem zvířat, veterinární asanaci a státní veterinární dozor. Jednu z nejdůležitějších problematik z hlediska ochrany zvířat podle zákona o veterinární péči představuje obecná ochrana zdraví zvířat. Zákon stanoví povinnosti zejména chovatelům, dále veterinárním odborníkům, případně ostatním osobám. Jedná se vesměs o preventivní opatření, která mají zabránit preventivně možnému vzniku nálezů.⁵² K nejdůležitějším povinnostem chovatelů patří především chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav, dále sledovat zdravotní stav zvířat, včas jim poskytnout první pomoc a požádat o odbornou veterinární pomoc a bránit vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat.

Zajištění zdraví zvířat v ekologickém zemědělství je založeno především na prevenci. Nařízení o ekologickém zemědělství stanoví několik zásad, na kterých spočívá prevence chorob. Jde o volbu vhodného plemene, použití postupů v chovu, které odpovídají potřebám zvířat a při zachování přiměřeného počtu chovaných zvířat. Dále je to podpora přirozené imunity používáním krmiv vysoké kvality a umožněním volného pohybu a pastvy. Všechny výše uvedené zásady spolu se zřeknutím se maximální užitkovosti umožňují dosažení vysoké odolnosti zvířat vůči chorobám a snížení potřeby použití léčiv. Pokud ale přes všechna preventivní opatření zvíře onemocní nebo se zraní, musí být okamžitě ošetřeno. Používání veterinárních léčiv se řídí několika pravidly. Při ošetření musí být dána přednost rostlinným přípravkům a homeopatickým lékům, u nichž je málo pravděpodobná rezistence a problémy s rezidui. Tímto způsobem ale nelze vyléčit všechny nemoci. Pokud jsou v konkrétním případě tyto prostředky neúčinné nebo je jejich neúčinnost pravděpodobná a ošetření je nutné ke snížení bolesti a utrpení zvířete, je možné na doporučení veterinárního lékaře nasadit antibiotika nebo chemické alopatické léky. Preventivní použití chemických alopatických léků nebo antibiotik je zakázáno. Zakázány jsou také látky určené ke stimulaci růstu nebo užitkovosti, dále pak

⁵² Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003, str. 343.

ské
vní

1 a
dí.
ou

mi
né
še
v
ch
ce
ad
ké
ní
ýt
iž

ně
ka
to

at
io

hormony a hormonální látky určené k řízení reprodukce nebo k jiným účelům. Kdykoliv jsou použita veterinární léčiva, musí to být přesně zaznamenáno v evidenci. Zapiše se diagnóza, druh léčiva, dávkování, doba léčby a zákonná ochranná lhůta. Tyto informace musí být sděleny kontrolní organizaci. Léčená zvířata musí být označena. Ochranná lhůta mezi posledním podáním alopatického veterinárního léku a získáním ekologického produktu z ošetřovaného zvířete je dvojnásobná oproti lhůtě zákonné. Pokud tato není stanovena, činí minimální ochranná lhůta 48 hodin. Pokud je zvíře podrobeno více jak dvěma či třem léčebným cyklům s podáváním antibiotik nebo chemických alopatických léků v roce (kromě vakcinace, odstranění cizopasníků, plánů tlumení nálezů jednotlivých členských států), produkty z něj nemohou být prodány jako ekologické. Pokud s tím souhlasí kontrolní organizace, je takové zvíře podrobeno přechodnému období.

9. 5. Další požadavky na chov zvířat

Další požadavky na chov zvířat stanoví zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje šlechtění a plemenitbu hospodářských zvířat, jejich označování a evidenci.

Rozmnožování zvířat v ekologickém zemědělství je založeno především na přirozených metodách. Z forem umělé reprodukce je povoleno pouze umělé oplodnění, ostatní (jako např. přenos embryí) jsou zakázány. V ekologických chovech nesmí být systematicky používány zásahy, jakými jsou kupírování ocasů, broušení zubů, krácení zobáků a odstraňování rohů. Z důvodu bezpečnosti nebo za účelem zlepšení zdraví, pohody a hygieny zvířat mohou být některé z těchto operací povoleny kontrolní organizací. Nutné je provedení kvalifikovaným personálem, v nejvhodnějším věku a za minimálního strádání zvířete. Za stejných podmínek je povolena i kastrace. Přeprava musí být prováděna tak, aby byl na minimum snížen stres zvířat. Používání jakékoliv elektrické stimulace k popohánění a alopatických utišujících léčiv je zakázáno. Důležité pravidlo je uvedeno v bodě 6. 3. Přílohy II část B EkoZemN a sice, že identifikace zvířat a jejich produktů musí být zajištěna ve všech stádiích produkce, přípravy, přepravy a uvedení na trh. Množství zvířat v ekologickém zemědělství musí odpovídat maximální hodnotě 170 kg vneseného dusíku pocházejícího ze statkových hnojiv na hektar zemědělsky využívané půdy za rok. Tomu odpovídající maximální počty zvířat pro jednotlivé

druhy stanoví Příloha VII EkoZemN. Prostory určené ke skladování statkových hnojiv musí mít dostatečnou kapacitu a musí zabraňovat znečištění vod a životního prostředí.⁵³

9. 6. Výběhy a stáje

Ustájení zvířat v ekologickém zemědělství musí odpovídat jejich fyziologickým a etologickým potřebám. Musí jim mimo jiné zajišťovat volný pohyb a pohodlí. Proto je zakázáno nechávat zvířata uvázaná. Po schválení kontrolní organizací je možno dočasně přivazovat jednotlivá zvířata z důvodu bezpečnosti nebo jejich ochrany. Venkovní ustájení, pastviny a výběhy musí poskytovat dostatečnou ochranu proti dešti, větru, slunci a extrémním teplotám. Do stájí musí být zajištěn dostatečný přístup světla a čerstvého vzduchu. Izolací, vytápěním a větráním je potřeba zajistit bezpečné hodnoty teplot, koncentrací plynů, vlhkosti vzduchu a prašnosti. Zvířata musí mít jednoduchý přístup ke krmení a k vodě. Ve vhodných klimatických oblastech je možný celoroční chov venku. Počet zvířat ve stájích má být takový, aby umožňoval jejich spokojenou existenci. Je potřeba zajistit především pohodlí zvířat a umožnit jim vykonávat přirozené potřeby. Zvířatům musí být poskytnut dostatek prostoru na to, aby mohla stát, ležet, otáčet se, čistit se, přirozeně se hýbat a měnit polohy, protáhnout se nebo třeba zatřepat křídly. Předepsané minimální velikosti stájí a výběhů určené pro jednotlivé druhy a kategorie zvířat jsou uvedeny v Příloze VIII EkoZemN. Venkovní plochy a pastviny, obzvláště pokud se nacházejí v chráněných oblastech nebo jsou snadno zranitelné (mokřady, vřesoviště), musí být chráněny proti devastaci vegetace a půdy nadměrnou pastvou omezením počtu zvířat na jednotku plochy. Na čištění a dezinfekci chovatelských prostor, ohrad, kotev a pomůcek mohou být použity pouze přípravky a prostředky uvedené v Příloze II část E EkoZemN. K hubení hmyzu a jiných škodlivých organismů lze použít pouze látky uvedené v Příloze II část B 2 EkoZemN. Všichni savci musí mít přístup na pastvu nebo do venkovního výběhu pokud to dovolují meteorologické podmínky, stav půdy a fyzická kondice zvířat. Býložravcům musí být za stejných podmínek umožněn přístup na pastvu. Podlahy stájí by měly být hladké, ale ne kluzké. Minimálně polovina jejich plochy musí být pevná, to znamená, že povrch nemůže být z roštů nebo mříží. Zvířata musí mít ve stájích k dispozici dostatečně velký, suchý a pohodlný prostor na odpočinek s čistě podestlaným místem na ležení. Ustájení telat starších než jeden týden v individuálních boxech je zakázáno. Zakázáno je také ustájení selat v klecích. Prasnice

⁵³ Ustanovení § 8 odst. 4 zákona č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd (zákon o hnojivech), ve znění pozdějších předpisů.

musí být chovány ve skupinách s výjimkou období konečné fáze březosti a kojení. Pro všechna chovaná prasata je potřeba zajistit výběh, kde by mohla rýt. Drůbež musí mít přístup do venkovního výběhu pokrytého z velké části vegetací, vodní drůbež pak k tekoucí vodě, rybníku nebo jezeru minimálně po dobu představující třetinu jejich života. Zakázány jsou klecové chovy.

10. Zpracování bioproduktů

Biopotraviny a bioprodukty jsou výsledkem celého procesu zemědělské výroby v ekologickém zemědělství. Cílem ekologického zemědělství je produkovat potraviny dosahující vysoké nutriční, zdravotní a ekologické hodnoty. Kvalita biopotravin je více než jen mechanické, chemické a mikrobiologické hodnocení obsahu látek. Tato kvalita je dána především charakterem surovin použitých při jejich výrobě i způsobem zpracování. Ekologické hospodaření dává přednost kvalitě produkce před kvantitou, zamezuje dalšímu vnášení cizorodých a škodlivých látek včetně jejich reziduí do agroekosystému, čímž snižuje možnost kontaminace zemědělských produktů nežádoucími látkami, prosazuje ohleduplný chov zvířat, stanoví šetrné, tradiční způsoby zpracování bioproduktů a přináší přirozenost biopotravin. Na vysokou kvalitu bioproduktů ukazují například výsledky krmných pokusů s potkany, kteří intuitivně preferují ekologicky vyprodukované suroviny, jakož i polní pokusy, kdy divoká zvěř nejčastěji spásá porosty nehnojené a neošetřené pesticidy.⁵⁴ Jistotu spotřebiteli, jež se týká splnění všech přesně definovaných požadavků na produkci, přináší vytvoření kontrolního systému, kterému podléhá celý produkční proces. Zpracování bioproduktů musí svými metodami navazovat na šetrný způsob produkce. Opatření při zpracování musí směřovat k co největšímu zachování biologické a nutriční hodnoty zemědělských surovin pocházejících z ekologického zemědělství. Přednostně by měly být využívány tradiční mechanické, fyzikální a biologické procesy zpracování. Užití přídatných a pomocných látek má být co nejvíc omezeno.

Výroba biopotravin musí samozřejmě splňovat požadavky stanovené pro všechny potraviny. Základním právním předpisem v oblasti potravin je zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dále musí osoby podnikající v ekologickém zemědělství dodržovat zvláštní požadavky uvedené v zákoně a v nařízení o ekologickém zemědělství.

Nařízení o ekologickém zemědělství stanoví požadavky na zpracování v článku 5 EkoZemN v souvislosti s označováním. Uvádí pravidla, která musí být při zpracování dodržena, aby výrobek mohl ve svém označení odkazovat na ekologický původ. Nejsou stanoveny žádné obecné postupy výroby potravin. K omezení některých dochází nepřímo vyloučením použití některých pomocných látek. Nařízení o ekologickém zemědělství stanoví pro zpracování několik základních pravidel. Výrobek a ani jeho složky nesmí být ošetřeny ionizujícím zářením. Geneticky modifikované organismy a jejich deriváty se neslučují s myšlenkami a principy

⁵⁴ Urban, J., Šarapatka, B. a kolektiv: Ekologické zemědělství I. díl. MŽP, Praha, 2003, str. 19.

ekologického zemědělství, proto jsou v tomto typu zemědělské produkce i při zpracování zakázány. Na výrobku musí být uvedeno jméno nebo číselný kód kontrolní organizace, která provedla kontrolu posledního kroku úpravy daného produktu. Výrobek dále nesmí spolu s ekologicky vyprodukovanou surovinou zemědělského původu obsahovat stejnou složku vyrobenou konvenčním způsobem. V souladu s principy ekologického zemědělství je nutné zajistit co nejnižší stupeň následného zpracování bioproduktů, aby bylo dosaženo co nejpřirozenějšího stavu biopotravin. Je tak dovoleno použít daleko méně (asi jen desetinu) přídatných a pomocných látek než u běžných potravin. Smí se tak použít jen ty, které jsou uvedeny v Příloze VI, část A (přísady nezemědělského původu – přídatné látky) a B (pomocné látky pro zpracování potravin) EkoZemN. Tyto látky jsou povoleny pod podmínkou, že se tradičně používají při zpracování potravin, vyskytují se v přírodě a biopotravina by se bez jejich použití prokazatelně nedala vyrobit nebo by byla snížena její trvanlivost. Biopotravina by měla obsahovat pouze složky vyprodukované ekologicky. Protože však nejsou k dispozici veškeré suroviny v bio kvalitě, je možné použít konvenční suroviny do podílu nejvýše 5 %. Podmínkou je, že jsou uvedeny v Příloze VI část C EkoZemN, a že suroviny jsou prokazatelně zemědělského původu a nelze je v dostatečném množství získat z ekologické produkce (např. koření). Suroviny neuvedené v seznamu mohou být v odůvodněných situacích povoleny členskými státy na omezenou dobu. Uživatelé pak musí o povolení k použití daných surovin požádat kontrolní organizaci a prokázat jejich nedostatek z ekologické produkce. Zpracování bioproduktů musí být časově nebo prostorově odděleno od konvenční výroby potravin a bioprodukty a biopotraviny musí být vždy jednoznačně identifikovatelné, aby nedošlo k záměně, kontaminaci nebo smíchání s jinými výrobky či nežádoucími látkami.

Zpracovatelské kapacity v oblasti biopotravin v ČR jsou dosud velmi málo rozvinuté a je potřeba zajistit jejich podporu. Nedostatek českých produktů v biokvalitě na trhu je nahrazován dovozem biopotravin ze zahraničí.

Velká část objemu biopotravin je prodávána prostřednictvím velkých obchodních řetězců (Delvita, Globus, DM drogerie), tradičním místem pro nákup jsou pak specializované prodejny biopotravin a zdravé výživy a přímo ekofarmy (tzv. prodej ze dvora).

11. Označování bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu

Produkty získané v systému ekologického zemědělství se nazývají bioprodukty, biopotraviny a ostatní bioprodukty. Celý proces jejich produkce, zpracování a distribuce, musí probíhat podle stanovených, přísných pravidel a podléhá na každém kroku kontrole. Cílem je zjistit, zda daný podnik dodržuje všechny právní normy upravující ekologické zemědělství. Kontrolu provádí nezávislá kontrolní organizace přímo v podniku a vyhotovuje o ní zápis. Výsledky inspekce jsou posuzovány v rámci certifikačního procesu. Pokud podnik splní všechny podmínky, je uznán jako ekologický a je mu umožněno používat ochranné označení na bioproduktu. Toto označování poukazující na ekologický původ má velký význam v následném prodeji. Umožňuje ekologickým podnikatelům označovat předepsaným způsobem své produkty a odlišit je tak od konvenční produkce a zároveň je chrání před nekalou konkurencí. Spotřebitelům pak toto označení zaručuje, že produkt byl kontrolován a splňuje všechny požadavky kladené na bioprodukty, biopotraviny a ostatní bioprodukty právními normami upravujícími ekologické zemědělství. Takové označení (alespoň teoreticky) ukazuje na vyšší kvalitu potravin a zdravotní nezávadnost a dává tak výrobcům možnost prodat tyto výrobky za vyšší cenu.⁵⁵

Aby mohly být produkty ekologického zemědělství za ekologické označeny, musí na ně být vydáno osvědčení o původu (certifikát). To vydá kontrolní organizace do třiceti dnů ode dne provedení kontroly pokud osoba podnikající v ekologickém zemědělství splnila všechny požadavky zákona a nařízení o ekologickém zemědělství. Označování je upraveno v ustanovení § 23 EkoZemZ. Bioprodukty, biopotraviny a ostatní bioprodukty se na obale označí grafickým znakem (tzv. zelenou zebrou - logem BIO) nebo jiným vhodným způsobem. Podobu grafického znaku stanoví prováděcí vyhláška.⁵⁶ Součástí označení musí být i kód pověřené osoby (např. CZ-KEZ, CZ-ABCERT), se kterou osoba podnikající v ekologickém zemědělství uzavřela smlouvu o kontrole a osvědčování.

Nařízení o ekologickém zemědělství stanoví přesné podmínky, jejichž dodržení je nutné, aby produkt mohl být označen jako ekologický. V článku 2 EkoZemN také uvádí zavazný překlad pojmu ekologický do všech jazyků Společenství. Použití tohoto pojmu nebo slov od něj

⁵⁵ Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC, s.r.o., Praha, 2001, str. 86.

⁵⁶ Grafický znak, kterým se označí bioprodukt, biopotravina a ostatní bioprodukt. Příloha č. 2 vyhlášky č. 16/2006 Sb., viz Příloha č. 4.

odvozených jako jsou „bio“ nebo „eko“ na obale, v reklamě nebo v obchodních dokumentech o výrobku, se na území Společenství považuje za označení ekologické metody produkce. S výjimkou případů, kdy se tyto výrazy netýkají zemědělských surovin v potravinách a krmivech nebo vůbec nesouvisí se způsobem zemědělské produkce. Označování bioproduktů obecně upravuje článek 5 EkoZemN tak, že produkt může odkazovat na ekologické zemědělství pouze pokud je jasné, že se vtaňuje k metodě zemědělského hospodaření; během produkce byly dodrženy zásady ekologického zemědělství stanovené v článku 6 EkoZemN nebo byl produkt dovezen ze třetí země za dodržení podmínek nařízení o ekologickém zemědělství; dále musí produkce podléhat kontrolnímu systému a na bioproduktu musí být uvedeno číslo kódu kontrolní organizace. Označit biopotravinu odkazem na původ z ekologického zemědělství lze jen při splnění následujících podmínek: nejméně 95 % složek musí být z ekologické produkce; ostatní složky zemědělského původu jsou uvedeny v Příloze VI část C EkoZemN; složky nezemědělského původu mohou být jen ty uvedené v Příloze VI část A EkoZemN; výrobek a ani jeho složky nebyly podrobeny zpracování za použití látek neuvedených v Příloze VI část B EkoZemN; výrobek ani jeho složky nebyly ošetřeny ionizujícím zářením a nebyly vyrobeny s použitím geneticky modifikovaných organismů. Jako biopotravina může být také za stejných podmínek označen produkt, jestliže minimálně 70% jeho složek pochází z ekologického zemědělství. Musí ale navíc obsahovat odkaz, které suroviny jsou ekologicky vyprodukované a musí mít zvláštní upozornění s formulací „X% složek zemědělského původu bylo vyprodukováno podle pravidel ekologického zemědělství“. Aby mohl být označen ostatní bioprodukt odkazem na ekologické zemědělství, musí nejméně 95% jeho surovin z tohoto typu zemědělské produkce pocházet. Podnik, který ho vyprodukoval, připravil nebo dovezl, musí podléhat kontrolnímu systému. Výrobek a ani jeho suroviny nesmí být ošetřeny ionizujícím zářením, při produkci je zakázáno použití geneticky modifikovaných organismů a výrobek nesmí spolu s ekologicky vyprodukovanou surovinou obsahovat stejnou složku získanou konvenčně.

Osobě, která označuje produkty nebo potraviny v rozporu s právními předpisy upravujícími ekologické zemědělství, uloží MZe ve správním řízení zvláštní opatření, které má zabránit klamání spotřebitele o tom, že produkt pochází ze systému ekologického hospodaření. Zvláštním opatřením je především odstranění loga BIO z produktů nebo pro osobu podnikající v ekologickém zemědělství, v případě opakovaného porušení předpisů, na určitou dobu zákaz označovat bioprodukcí. Osobě podnikající v ekologickém zemědělství MZe sankci neudělí, pokud tato prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, aby porušení zákona nebo nařízení o ekologickém zemědělství zabránila. Pokud právnická nebo podnikající fyzická osoba použije na obalu nebo v obchodních dokumentech zemědělských surovin, potravin nebo krmiv odkaz na

ekologické zemědělství v rozporu se zákonem nebo nařízením o ekologickém zemědělství, dopustí se správního deliktu nebo pokud jde o fyzickou osobu přestupku podle zákona o ekologickém zemědělství. Za obě protiprávní jednání lze uložit pokutu do výše 1 000 000 Kč.

12. Kontrolní systém

Při výrobě bioproduktů, biopotravin a ostatních bioproduktů musí být dodržena všechna pravidla stanovená předpisy, jež upravují ekologické zemědělství. Aby se k spotřebitelům dostaly pouze pravé, vysoce kvalitní biopotraviny, je potřeba podrobit celý výrobní proces nezávislému kontrolnímu a certifikačnímu systému. Kontrola dodržování stanovených pravidel probíhá ve všech fázích produkce. Začíná u zemědělce na ekofarmě, pokračuje u zpracovatele a končí u distributora. V každém okamžiku musí být zajištěna možnost identifikovat bioprodukty a dohledat jejich původ. Tento kontrolní systém garantuje spotřebitelům vysokou míru jistoty, že biopotraviny, které si koupili, splňují všechny náročné požadavky a jsou opravdu produktem ekologického zemědělství.

Nařízení o ekologickém zemědělství ukládá členským státům povinnost zavést kontrolní systém a stanoví minimální preventivní a kontrolní opatření, která je nutné provádět. Dohled nad dodržováním zákona a nařízení o ekologickém zemědělství vykonává MZe jakožto státní dozorový orgán. MZe může na základě výsledků obchodní veřejné soutěže podle ustanovení § 281 a následujícího zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, pověřit prováděním kontrolního systému soukromou právnickou osobu. Děje se tak uzavřením smlouvy, na jejímž základě je pak pověřená osoba oprávněna vydávat osvědčení o původu bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu, provádět kontroly a další odborné úkony. Smlouva se uzavírá na dobu neurčitou a musí obsahovat důvody, za kterých ji může MZe vypovědět spolu s výpovědní lhůtu. Vybraná soukromá kontrolní organizace musí mít odpovídající technické a administrativní vybavení a její zaměstnanci a další osoby provádějící pro ni kontrolu, musí mít předepsané odborné vzdělání a praxi. Dále se při výběru pověřené osoby bere v úvahu objektivita postupu kontroly, který bude uplatňován, zamýšlená kontrolní a preventivní opatření a sankce, které budou uloženy při zjištění nesrovnalostí nebo protiprávního jednání. Pokud MZe schválí soukromý kontrolní subjekt, musí nad ním vykonávat dohled. Zajišťuje především, aby prováděné kontroly byly objektivní a ověřuje jejich účinnost. Má oprávnění vypovědět pověřené osobě smlouvu pokud tato neplní své kontrolní povinnosti nebo přestane vyhovovat předepsaným požadavkům. Dohled nad kontrolními organizacemi vedle MZe vykonává také národní akreditační orgán - Český institut pro akreditaci, o.p.s., který dohlíží na dodržování technických norem ČSN EN 45004 (Všeobecná kritéria pro činnost různých typů orgánů provádějících inspekci) a ČSN EN 45011 (Všeobecné požadavky na orgány provozující systémy certifikace výrobků). Pověřená osoba je, kromě provádění kontrol v souladu se zákonem a nařízením o ekologickém zemědělství a s výše zmíněnými technickými normami, povinna

poskytovat MZe aktuální údaje o subjektech podléhajících kontrole a o průběhu a výsledcích inspekci a osvědčování. Zjistí-li kontrolní organizace v rámci své činnosti nedostatky, které by mohly naplňovat skutkovou podstatu správního deliktu uvedeného v § 33 a 34 EkoZemZ, je povinna navrhnout MZe uložení sankce. V současné době jsou kontrolou a certifikací v ekologickém zemědělství MZe pověřena dvě soukromá kontrolní pracoviště. KEZ o.p.s. (Kontrola ekologického zemědělství) a od 1. 1. 2006 ABCERT GmbH (jedná se o pobočku stejnojmenné největší evropské kontrolní a certifikační společnosti).

Minimální požadavky na kontrolu jsou stanoveny v Příloze III EkoZemN. Příloha obsahuje všeobecná a zvláštní ustanovení. Zvláštní ustanovení zahrnují minimální požadavky na kontrolu rostlinné a živočišné produkce, zpracování, dovozů ze třetích zemí a výroby krmiv, krmných směsí a doplňků.

Každá osoba podnikající v ekologickém zemědělství musí mít uzavřenu smlouvu o kontrole a certifikaci s některou z pověřených osob a podřídit se tak systému nezávislé a nepřetržité kontroly. Každý podnik je minimálně jednou ročně kontrolován, zda dodržuje závazné předpisy upravující ekologické zemědělství a vede předepsané evidence. Tato inspekce musí být předem ohlášená. Jedná se o fyzickou prohlídku, která zahrnuje celý podnik – pozemky, plodiny, stáje, zvířata, stroje, technologická zařízení a výrobní procesy, sklady, označování, balení a provozní, skladovou a účetní evidenci. Kontroluje se především zda výrobní postupy jsou správné a povolené, prověřují se vstupy a výstupy surovin a zboží. Podniky jsou povinny vést řadu provozních záznamů. Evidován musí být druh, původ, množství a použití dokoupených vstupů a dále množství, druh a odběratel prodaných zemědělských výrobků. V rostlinné produkci musí vést každá ekofarma karty pozemků, ve kterých se zaznamenávají osevní postupy, použité odrůdy, aplikace hnojiv a prostředků na ochranu rostlin a dosažený výnos. V živočišné produkci musí být veden stájový registr, v němž se evidují přírůstky zvířat, úbytky a ztráty na zvířatech, dále se vedou záznamy o léčení chorob a o použitých krmivech. Ve zpracovatelských podnicích musí být evidence obsahující původ, druh a množství zemědělských surovin dodaných do podniku, zpracovaných biopotravin z něj vydaných a informace o použitých přídatných a pomocných látkách. Všechny záznamy musí být aktuální, průkazné a musí navazovat na účetní doklady. Veškerá vnitropodniková dokumentace se při kontrole porovná se skutečností. Kromě řádných, existují ještě kontroly následné, a to nařizené a namátkové. Obojí pak buď s ohlášením nebo bez něj. Nařizené kontroly jsou cílené a využívá se jich v případech problematických podniků nebo pokud vznikne podezření na použití zakazovaných prostředků či postupů. Osoba provádějící kontrolu nesmí samostatně podnikat v ekologickém zemědělství a nesmí provádět kontrolu v podniku, kde máti nebo má právo státi. Zájmová inspekce je upravena po ohlášení a po prokázání své totožnosti osobou, která je pověřena.

prostorů, kde se bioprodukty, biopotraviny a ostatní bioprodukty vyrábějí, přepravují nebo uvádějí do oběhu. Dále je oprávněn vyžadovat potřebné doklady a informace, včetně odběru vzorků, nutné k nerušenému a rychlému výkonu své činnosti. Osoba podnikající v ekologickém zemědělství je povinna poskytnout potřebnou součinnost a uhradit náklady na inspekci dle platných ceníků kontrolních organizací. Na závěr sepíše inspektor kontrolní zprávu s popisem zjištěných skutečností a případných nedostatků, kterou musí kontrolovaná osoba spolupodepsat.

Výsledky inspekce vyhodnocuje certifikační orgán kontrolní organizace. Při splnění všech závazných pravidel ekologického zemědělství je vydáno osvědčení o původu bioproduktu, biopotraviny nebo ostatního bioproduktu. V opačném případě jsou podle závažnosti jednotlivých případů uloženy sankce (nápravná opatření, odepření vydání certifikátu, pokuty, zvláštní opatření nebo zrušení registrace). Kontrolní organizace má pravomoc udělit nápravné opatření nebo odepřít vydání certifikátu. Nápravné opatření následuje po každém porušení obecně platných pravidel. Ekologický podnikatel musí odstranit neshodu a přijmout taková opatření, která zabrání jejímu opakování. Hlavní sankcí udělovanou kontrolní organizací je odepření vydání certifikátu na produkci. To musí být písemné a odůvodněné. Osoba podnikající v ekologickém zemědělství může proti tomuto rozhodnutí podat námitky, o nichž rozhoduje pověřená osoba. Jestliže stěžovatel nesouhlasí s vyřízením námitek, může podat stížnost k MZe. Při závažnějším porušení pravidel má kontrolní organizace povinnost navrhnout MZe uložení pokuty (§ 33 EkoZemZ s rozlišením správních deliktů právnických osob nebo podnikajících osob fyzických a přestupků fyzických osob) nebo zvláštního opatření (§ 34 EkoZemZ – jde především o odstranění loga BIO z produktu). Při opakovaném porušení závazných pravidel zruší MZe podnikateli registraci a vyškrtně jej ze seznamu osob podnikajících v ekologickém zemědělství. O sankcích je rozhodováno ve správním řízení podle zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění zákona č. 413/2005 Sb., s výjimkou řízení o vydání certifikátu a rozhodování o námitkách a stížnosti proti jeho nevydání.

13. Dovozy ze třetích zemí

Na bioprodukty, biopotraviny a ostatní bioprodukty pocházející z Evropské unie se, co se týká obchodování s nimi, vztahuje zásada volného pohybu zboží. Členské státy nesmí zakazovat ani omezovat uvádění produktů, které splňují všechny podmínky nařízení o ekologickém zemědělství na trh. Ekologické produkty ze států, které nejsou členy EU smí být dovezeny na území Společenství a prodány s odkazem na jejich ekologický původ za podmínek stanovených v článku 11 EkoZemN. Podrobné zásady pak obsahuje nařízení Komise č. 94/92, kterým se stanoví prováděcí pravidla k režimu pro dovozy ze třetích zemí a k tomu se vztahující označování zemědělských produktů a potravin. Další ustanovení týkající se dovozů jsou uvedena v nařízení Komise č. 1788/2004, kterým se stanoví prováděcí pravidla týkající se osvědčení o kontrole pro dovozy ze třetích zemí podle článku 11 EkoZemN a k tomu se vztahující označování zemědělských produktů a potravin.

Pro dovozy ze zemí mimo EU existují dvě možnosti. První je, že stát, ze kterého pocházejí, je uveden na Seznamu třetích zemí (ten je uveden v příloze nařízení Komise č. 94/92). Země je na seznam zařazena rozhodnutím Komise postupem uvedeným v článku 14 EkoZemN. Aby byl stát přijat do seznamu, musí být tamní výrobní předpisy a kontrolní systém rovnocenné pravidlům nařízení o ekologickém zemědělství. Na výrobky musí být vydáno osvědčení o kontrole příslušným orgánem třetí země, které dokládá, že byly získány a zkontrolovány postupem rovnocenným s nařízením o ekologickém zemědělství. Druhou možností, která je využívána častěji, jež ale končí dne 31. 12. 2006, je udělení zmocnění dovoznímu podniku (tzv. dovozní zmocnění). K jeho udělení je nutné, aby dovozce o jeho vystavení požádal prostřednictvím kontrolní organizace MZe a poskytnutím předepsaných informací prokázal, že výroba a kontrola v dané zemi je rovnocenná s postupy podle nařízení o ekologickém zemědělství.

14. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo nejen pokusit se podat co nejvíce ucelený přehled o právních předpisech upravujících oblast ekologického zemědělství v České republice a dále uvést jakýsi souhrn základních povinností a zákazů, které musí osoby podnikající v ekologickém zemědělství plnit a dodržovat, ale i zprostředkovat informace o základních principech a cílech tohoto systému zemědělské produkce, včetně jeho vývoje a myšlenkových východisek.

Ekologické zemědělství vzniklo jako určitá reakce na negativní dopady intenzivního, konvenčního zemědělství, které se postupně ve dvacátém století začalo významně podílet na poškozování životního prostředí. Mezi hlavní negativa konvenčního zemědělství patří degradace a kontaminace půdy, znečištění podzemních a povrchových vod umělými hnojivy a jinými agrochemikáliemi, snížení rozmanitosti života v krajině, zánik mnoha původních druhů rostlin a zvířat, tvorba nebezpečných odpadů, úpadek venkova a v neposlední řadě také špatné zacházení se zvířaty v intenzivních velkochovech. Problematikou vztahu životního prostředí a zemědělství se zabývá řada mezinárodních dokumentů, a velká pozornost je jí věnována také v Evropské unii. Všechna tato opatření se snaží omezit negativní dopady konvenčního zemědělství na jednotlivé složky životního prostředí, neřeší ale odstranění příčin tohoto poškozování životního prostředí v rámci zemědělství.

Ekologické zemědělství představuje zásadní změnu celého systému zemědělské produkce vyplývající především z filozofických přístupů a je ho možno chápat jako určitou reakci na negativní dopady konvenčního zemědělství. Je vnímáno jako šetrný, trvale udržitelný systém hospodaření a jako významná alternativa k zemědělství konvenčnímu. Ekologičtí zemědělci programově odmítají použití rizikových prostředků konvenčního zemědělství a navazují na mnohaleté tradice předků doplněné novými zkušenostmi a moderními výzkumy. Prosazují myšlenku užšího spojení zemědělce s přírodou, uzavřeného koloběhu látek, podpory přirozených způsobů pěstování rostlin a chovu zvířat, omezení použití chemických látek a princip trvalé udržitelnosti obhospodařování půdy. Jednou z hlavních zásad je odklon od kvantity produkce k její kvalitě, která zahrnuje nejen samotnou kvalitu bioprodukce, ale i kvalitu celého procesu produkce zemědělských surovin a jejich zpracování. Ekologické zemědělství se postupně stalo celosvětově uznávanou součástí zemědělských systémů jako jedna z forem hospodaření, která kromě produkce potravin plní především významnou úlohu při ochraně krajiny a přírodních zdrojů. Tento způsob hospodaření respektuje ekologická hlediska pěstování rostlin, při chovu zvířat klade velký důraz na jejich životní pohodu, odmítá použití syntetických hnojiv, pesticidů a geneticky modifikovaných organismů, nenarušuje ekologickou

stabilitu krajiny, snižuje rizika poškození životního prostředí a jeho jednotlivých složek a jako celek se snaží být co nejvíce v souladu s přírodou a být tak trvale udržitelné.

Rozvoj ekologického zemědělství a stoupající poptávka spotřebitelů po bioproduktech a biopotravinách vyrobených způsobem šetrným k životnímu prostředí, vyvolal potřebu upravit obecné zásady pro hospodaření v ekologickém zemědělství, výrobu biopotravin a pro kontrolu a certifikaci, které je třeba dodržovat, aby bylo možno výsledný produkt označit jako ekologický a dále stanovit jednotný systém označování, především s ohledem na zájmy spotřebitelů a na ochranu samotných ekologických zemědělců před nekalou hospodářskou soutěží.

Na mezinárodní úrovni vymezila pravidla ekologického zemědělství a shrnula je do Základních standardů pro ekologické zemědělství IFOAM (Basic standards) organizace IFOAM v roce 1982. Evropská unie v roce 1991 definovala ekologický způsob hospodaření v souladu s Basic standards IFOAM a jako první ho upravila obecně závaznou právní normou, nařízením Rady č. 2092/1991, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin, doplněným nařízením Rady č. 1804/1999 (týkající se chovu hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství).

V České republice je ekologické zemědělství upraveno právně závazným předpisem ode dne 1. 1. 2001, kdy nabyl účinnosti zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, provedený vyhláškou MZe č. 53/2001 Sb. Přijetím závazného právního předpisu o ekologickém zemědělství deklarovala Česká republika důležitost, význam a celospolečenskou prospěšnost tohoto moderního způsobu hospodaření. Zákon stanovil podmínky a pravidla pro hospodaření ekologickým způsobem a pro výrobu biopotravin, upravoval systém osvědčování původu bioproduktů a biopotravin, jejich označování, jakož i výkon kontroly a dozoru nad dodržováním všech závazných pravidel. Dále zákon stanovil, že ekologický podnikatel nesmí používat jiné prostředky na ochranu rostlin a hnojiva než ty, které jsou uvedeny v prováděcím právním předpise a za stanovených podmínek. Totéž se týká krmiv, veterinárních přípravků a léčiv.

Právní úprava ekologického zemědělství v České republice se poněkud zkomplikovala po vstupu ČR do Evropské unie, tedy ode dne 1. 5. 2004. Od tohoto data začalo platit v ČR přímo nařízení Rady č. 2092/91, ze dne 24. června 1991 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícímu označování zemědělských produktů a potravin. Vzhledem k závaznosti a přímé použitelnosti nařízení, jakožto komunitárního právního aktu, bylo nutné přistoupit k významné změně zákona o ekologickém zemědělství a jeho prováděcí vyhlášky tak, aby jen doplňovaly nařízení o ekologickém zemědělství a upravovaly pouze ty oblasti, které toto nařízení přímo neřeší a ponechává je tak národní úpravě jednotlivých členských států.

S účinností od 30. 12. 2005 začal platit zákon č. 553/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Hlavním cílem této novely bylo vypustit ze zákona všechna ustanovení, která jsou již regulována v nařízení o ekologickém zemědělství a ponechat národní úpravu pouze pro ty oblasti, které jsou v kompetenci jednotlivých členských států. Zákon tak již neobsahuje systém zákazů a omezení týkajících se používání určitých látek a postupů, které zatěžují životní prostředí, ani požadavky na výrobu biopotravin, tedy samotnou úpravu ekologického zemědělství. V návaznosti na přímo použitelný předpis Evropských společenství jsou nyní v zákoně zakotveny zejména základní pojmy, jež nejsou upraveny nařízením o ekologickém zemědělství nebo jež je třeba v rámci bezproblémové aplikace sjednotit. Zákon dále obsahuje ustanovení o registraci osob podnikajících v ekologickém zemědělství, úpravu kontrolního systému a odpovědnosti za přestupky a jiné správní delikty a sankce. S účinností ode dne 1. 2. 2006 začala také platit nová prováděcí vyhláška MZe č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství. Tento prováděcí předpis obsahuje ustanovení týkající se chovu hospodářských zvířat, dále vzory žádosti o registraci osob podnikajících v ekologickém zemědělství a grafický znak „BIO“ pro označování bioproduktu, biopotraviny a ostatního bioproduktu.

Ekologické zemědělství je tedy v současné době v České republice upraveno zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou MZe č. 16/2006 Sb., kterou se provádí zákon o ekologickém zemědělství a nařízením Rady č. 2092/91 ze dne 24. června 1991 o ekologickém zemědělství a k němu se vztahujícímu označování zemědělských produktů a potravin, ve znění pozdějších předpisů. Dodržování pravidel ekologického zemědělství je v celém jeho systému a na všech úrovních přísně kontrolováno nezávislou kontrolní organizací. Pokud bioprodukt nebo biopotravina byly vyprodukovány v souladu se všemi zásadami kontrolovaného ekologického zemědělství, je jim uděleno osvědčení o původu. Jedině takovýto produkt lze následně označit ochrannou známkou BIO – Produkt ekologického zemědělství a odlišit ho tak od běžných potravin.

Nařízení o ekologickém zemědělství vytváří celoevropský rámec definující produkční postupy ekologického zemědělství, pravidla pro pěstování rostlin, chov zvířat, výrobní metody a zpracování biopotravin, závazné standardy a požadavky pro kontrolu, certifikaci, označování a podmínky dovozu ze třetích zemí. Nařízení vychází z koncepce označování. Vztahuje se na výrobky, pokud jsou označovány jako produkt ekologického zemědělství. Použitím odkazu na ekologický původ produktu na obale, v reklamě nebo v obchodních dokumentech o výrobku se smí výhradně označovat pouze takové produkty, které byly vyrobeny ve smyslu tohoto nařízení za dodržení podmínek v něm stanovených. Při produkci musí být dodržena všechna pravidla

stanovená nařízením a dalším požadavkem je, aby výroba, zpracování, balení a dovoz ze třetích zemí podléhaly kontrolnímu systému, jehož stanovení je významnou součástí nařízení o ekologickém zemědělství. Podmínky zemědělské výroby jsou definovány v nařízení odkazem na dodržení základních pravidel a možnost použití výhradně vstupů, látek a prostředků v něm uvedených. Konkrétní pravidla pro rostlinnou a živočišnou produkci, včetně všech zásad, které musí být dodrženy, aby bylo možno výsledný produkt označit jako ekologický, obsahují přílohy nařízení. Další povinností je respektovat zákaz použití geneticky manipulovaných organismů. Zpracování bioproduktů je upraveno omezením povolených surovin, přídatných a pomocných látek, čímž současně dochází k vyloučení mnohých zpracovatelských postupů. Velmi důležitou součástí nařízení je seznam látek, přípravků a prostředků, které smí být nakupovány zvenčí a zásada, že v ekologickém zemědělství mohou být použity pouze látky a výrobky uvedené v pozitivních seznamech nařízení o ekologickém zemědělství. Ekologické zemědělství není sice úplně bez chemie, protože v odůvodněných případech mohou být chemické látky použity, ale podle pozitivních seznamů je v něm úplně vyloučeno použití účinných organicko-syntetických pesticidů a syntetických dusíkatých hnojiv.

Výše zmíněné právní předpisy upravující ekologické zemědělství tvoří v české právní úpravě samostatnou, ucelenou oblast právních předpisů, která velmi úzce souvisí s obecnou problematikou ochrany životního prostředí, a jež ji určitým specifickým způsobem doplňuje. Osoby podnikající v ekologickém zemědělství se musí řídit především těmito předpisy. Vedle toho ale musí dodržovat řadu souvisejících právních předpisů, především práva zemědělského.

Ekologické zemědělství se postupně stalo v České republice běžnou součástí zemědělské produkce. Stát jej uznává a prostřednictvím dotací i významně podporuje. V roce 2005 hospodařilo v tomto zemědělském systému 829 podniků obhospodařujících 5,98% výměry zemědělského půdního fondu ČR. Ekologické zemědělství se v ČR stále vyvíjí. V některých oblastech je srovnatelné s úrovní tohoto systému hospodaření v západoevropských zemích. Touto oblastí je především legislativní úprava, stabilní a fungující systém kontroly a certifikace a zavedený systém státem poskytovaných dotací. Na druhou stranu je třeba podpořit především specializovaný výzkum, vzdělávání zemědělců a v neposlední řadě propagaci ekologického zemědělství a systematické informování spotřebitelů o pozitivních aspektech ekologického zemědělství.

Právní úprava ekologického zemědělství v České republice je plně v souladu s požadavky na úpravu ekologického zemědělství stanovenými mezinárodními standardy a úpravou Evropských společenství. Poskytuje dostatečný základ pro podnikání v ekologickém zemědělství stanovením jasných závazných pravidel podnikání v této oblasti, produkce, kontroly a osvědčování, která chrání nejen zájmy spotřebitelů, ale i samotných ekologických producentů.

Z hlediska budoucího vývoje právní úpravy je zásadním bodem revize nařízení o ekologickém zemědělství. Toto nařízení je v některých svých částech zastaralé a nedostatečně zohledňuje nové poznatky a výsledky vědeckých výzkumů v oblasti ekologického zemědělství. Návrh nové úpravy je v současné době projednáván v pracovní skupině Rady pro ekologické zemědělství, kde jsou nejvíce diskutovány nejproblematičtější body navrhované úpravy, kterými jsou povinné používání loga EU a zákaz svazových značek osvědčujících dodržení vyšších standardů než je standard v EU a návrh povolení dosud striktně zakázané kontaminace geneticky modifikovanými organismy v bioproduktech, biopotravinách a v ostatních bioproduktech až do výše 0,9%. Navrhované změny právní úpravy by ale neměly nijak ohrozit existenci nebo významně změnit charakter ekologického zemědělství. Tento systém zemědělského hospodaření je sice právem podrobně upraven a významně ovlivňován, ale jeho podstata a hodnotový základ jsou mnohem širší.

Použitá literatura:

Knihy:

- Boudewijn van Elzaker : České zemědělství na křižovatce, Agrospoj Praha, 1994
- Damohorský, M. : České právo životního prostředí, Karolinum, Praha, 2003
- Damohorský, M. : Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí, Karolinum, Praha, 1999
- Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, C.H. Beck, Praha, 2003
- Damohorský, M., Smolek, M.: Zemědělské právo, IFEC, s.r.o., Praha, 2001
- Dvorský, J., Rozsypal, R. : Skripta ekologického zemědělce, Astra print Hradec Králové
- Hendrych, D. a kol. : Správní právo, obecná část, C. H. Beck, Praha, 2003
- Jánský, J., Živělová, I. : Nákladovost a výnosnost vybraných ekologických produktů, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno, 2003
- Juršík, J., Trávníček, P., Drgáč, M. : Chov skotu bez tržní produkce mléka v podmínkách ekologického zemědělství, PRO-BIO, Šumperk, 2001
- Kolektiv autorů : Právo životního prostředí - III. díl, Masarykova univerzita, Brno, 1998
- Konečný, M., Kotecký, V., Matoušek, L. : Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství, Studie Hnutí DUHA, Brno, 2004
- Kružíková, E. : Ekologická politika a právo životního prostředí v Evropské unii, Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře Petr Šauer, Praha, 1997
- Křížem krázem českým biosvětlem v roce 2005: Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, 2005
- Louda, F. a kol. : Zásady ekologického chovu skotu, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2003
- Madar, Z. : Právní ochrana životního prostředí v České republice, Vysoká škola aplikovaného práva, Praha, 2003
- Moudrý, J. : Bioprodukty, Institut výchovy a vzdělání Mze, Praha, 1997
- Moudrý, J., Prugar, J. : Biopotraviny – hodnocení kvality, zpracování a marketing, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2002
- Neuerburg, W., Padel, S. : Ekologické zemědělství v praxi, FOA, Mze, Hořovice, 1994
- Pekárek, M., Jančářová, I. : Právo životního prostředí – I. díl, Masarykova univerzita, Brno, 2003
- Penk, J. : Mimoprodukční funkce zemědělství a ochrana krajiny, Institut výchovy a vzdělání Mze, Praha, 2000

- Petr, J., Dlouhý J. a kol.: Ekologické zemědělství, Zemědělské nakladatelství Brázda, Praha, 1992
- Průšová, J., Zemanová, H.: Biopotraviny, spotřebitelské otázky a odpovědi, PRO-BIO LIGA, Praha, 2004
- Samsonová, P. , Šarapatka, B. , Urban, J. : Přínos ekologického zemědělství pro kvalitu podzemních a povrchových vod, PRO-BIO ve spolupráci s Bioinstitutem, o. p. s. , Olomouc, 2005
- Stříbrná, M., Mikula, P. : Agroturistika a biopotraviny, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2003
- Suchánek, J. : Nové zemědělské a lesní právo, Prospektrum, Praha, 1996
- Šarapatka, B. : Sborník abstraktů, PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Olomouc, 2005
- Šarapatka, B., Urban, J. a kolektiv: Ekologické zemědělství II. díl, PRO-BIO, Šumperk, 2005
- Štěrba, M. a kol. : Nařízení o ekologickém zemědělství – Výklad s příklady a konsolidované znění Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91, Zpravodaj KEZ, o.p.s., 7/2004, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2003
- Tichotová, P. : Průvodce ochranou životního prostředí, EKOTIP, Praha, 2003
- Urban, J., Šarapatka, B. a kolektiv: Ekologické zemědělství I. díl, MŽP, Praha, 2003
- Václavík, T. : Průmyslové zemědělství a naše zdraví, PRO-BIO
- Vráblíková, J. a kol. : Ekologické formy hospodaření v krajině, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem, 1999
- Životní prostředí ve vazbě na ekologicky šetřící a trvale udržitelné zemědělství, Čs. spol. pro vědy zemědělské, lesnické, veterinární, a potravinářské, Praha, 1993

Internetové prameny:

- www.biospotřebitel.cz – PRO-BIO LIGA ochrany spotřebitelů potravin a přátel ekologického zemědělství
- www.env.cz – Ministerstvo životního prostředí
- www.kez.cz – KEZ, o.p.s. Kontrola ekologického zemědělství
- www.mze.cz – Ministerstvo zemědělství
- www.pro-bio.cz - Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO
- www.uzpi.cz - Ústav zemědělských a potravinářských informací

Ostatní prameny:

- Agroenvironmentální programy České republiky - Ministerstvo životního prostředí, Praha, 2004
- Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 - Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, 2004
- Bio měsíčník pro trvale udržitelný rozvoj: vlt press Hradec Králové – 8-12/2005, 1-9/2006
- Bulletin ekologického zemědělství č. 16, Co je a co není bio?, PRO-BIO Šumperk, 2000
- Certifikační programy v ekologickém zemědělství a výrobě biopotravin - Zpravodaj KEZ, o.p.s., 6/2003, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2003
- Decennium 10 let svazu PRO-BIO a ekologického zemědělství v ČR - PRO- BIO, Šumperk, 2000
- Ekologické zemědělství, genové technologie a GMO - Zpravodaj KEZ, o.p.s., 4/2002, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2002
- Integrovaný manuál zásad správné zemědělské praxe, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2005
- Kontrola a osvědčování v ekologickém zemědělství – Zpravodaj KEZ, o.p.s., 1/2001, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2001
- Manuál pro používání grafického znaku BIO - KEZ, o.p.s., Brno, 2001
- Odborný seminář : Welfare – pohoda hospodářských zvířat a ekologické zemědělství, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2004
- Pravidla ekologického zemědělství a ekologický chov včel - Zpravodaj KEZ, o.p.s., 5/2002, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2002
- Výroční zpráva KEZ o.p.s. za rok 2003, KEZ o.p.s., Chrudim, 2004
- Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2004, Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, 2005
- Zpravodaj Ministerstva životního prostředí, ročník XVI, číslo 9/2006

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - Logo Společenství, Příloha V nařízení Rady č. 2092/1991, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin

Příloha č. 2 - Vývoj ploch ekologického zemědělství a počtu podniků v ČR od roku 1990, Statistika ekologického zemědělství, MZe, 2005

Příloha č. 3 - Vzor žádosti o registraci ekologického podnikatele hospodařícího na ekofarmě v režimu ekologického zemědělství, Příloha č. 1 vyhlášky č. 16/2006

Příloha č. 4 - Grafický znak, kterým se označí bioprodukt, biopotravina a ostatní bioprodukt, Příloha č. 2 vyhlášky č. 16/2006

Příloha č. 1 - Logo Společenství, Příloha V nařízení Rady č. 2092/1991, o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin

English

Příloha č. 2 - Vývoj ploch ekologického zemědělství a počtu podniků v ČR od roku 1990, Statistika ekologického zemědělství, Mze, 2005

Výsledky inspekcí a osvědčování v roce 2005

Struktura ploch, na kterých se hospodaří systémem ekologického zemědělství

Vývoj výměry zemědělské půdy v ekologickém zemědělství ČR

Rok	Počet podniků celkem	Výměra zemědělské půdy v EZ v ha	Procentický podíl ze zem. půdního fondu
1990	3	480	-
1991	132	17 507	0,41
1992	135	15 371	0,36
1993	141	15 667	0,37
1994	157	15 818	0,37
1995	161	14 992	0,35
1996	192	17 022	0,40
1997	211	20 239	0,47
1998	348	71 521	1,67
1999	473	110 756	2,58
2000	563	165 699	3,86
2001	654	217 869	5,09
2002	721	235 136	5,50
2003	810	254 995	5,97
2004	836	263 299	6,16
2005	829	254 982	5,98

Struktura půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR

Plochy	podíl v % rok 2001	podíl v % rok 2002	podíl v % rok 2003	podíl v % rok 2004	podíl v % rok 2005
Orná půda	5,76	5,31	7,70	7,50	9,1
TTP	89,69	90,13	90,86	89,40	82,4
Trvalé kultury	0,45	0,36	0,36	0,40	0,3
Dočasn. plochy	1,05	1,16	1,08	2,71	6,2
Celkem	100	100	100	100	100

Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR

Plochy	rok 2001 výměra (ha)	rok 2002 výměra (ha)	rok 2003 výměra (ha)	rok 2004 výměra (ha)	rok 2005 výměra (ha)
Orná půda	19 164	19 536	19 637	19 694	20 709
TTP	195 630	211 324	231 863	235 378	209 956
Trvalé kultury	932	852	622	1 170	820
Dočasn. plochy	2 364	2 771	2 747	7 056	17 440
Celkem	218 114	235 136	254 995	263 299	254 982

Počet podniků zařazených v EZ k 31.12.2005

Podnikatelské subjekty podle předmětu činnosti	rok 2001	rok 2002	rok 2003	rok 2004	rok 2005
Ekologičtí podnikatelé, žadatelé o registraci	654	717	810	836	829
Výrobci biopotravin (včetně vlastní distribuční činnosti)	75	92	96	116	125
Osoby uvádějící bioprodukty a biopotraviny do oběhu	49	164	189	193	295
Výrobci vstupů do EZ	-	-	19	10	19
Celkem	779	973	1 114	1 155	1 268

Příloha č. 3 - Vzor žádosti o registraci ekologického podnikatele hospodařícího na ekofarmě v režimu ekologického zemědělství, Příloha č. 1 vyhlášky č. 16/2006 Sb.

a) Vzor žádosti o registraci ekologického podnikatele hospodařícího na ekofarmě v režimu ekologického zemědělství podle § 6 odst. 1 zákona

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
Těšnov 17, 117 05 Praha 1

Žádost o registraci osoby podnikající v ekologickém zemědělství
(ekologický podnikatel)

Místo pro
vylepení kolku

(Vypíšte čitelně háčkovým písmem nebo na stroji)

Jméno, popřípadě jména a příjmení, u právnické osoby obchodní firma nebo název podle záznamu v <i>Obchodním rejstříku</i> :	Číslo jednací:
Statutární orgán, jméno člena nebo jména členů statutárního orgánu právnické osoby; cizácko, popřípadě jména příjmení, státní občanství, rodné číslo, bylo-li přiděleno, nebo datum narození, adresa místa trvalého pobytu, u cizinců místo pobytu nebo bydliště v cizině osoby nebo osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členy, neještě-li se občany Evropské unie:	Rodné číslo, bylo-li přiděleno, nebo datum narození, je-li žadatel fyzická osoba
U fyzické osoby adresa místa trvalého pobytu, místo pobytu nebo bydliště v cizině, jinak adresu určenou k doručování, a to zpravidla v místě pobytu fyzické osoby na území České republiky nebo v místě podnikání (název obce, její část, název ulice, číslo popisné a orientační, bylo-li přiděleno PSČ); - cizinec rovněž adresu bydliště mimo území České republiky. U právnické osoby číslo, název obce, její část, název ulice, číslo popisné a orientační, bylo-li přiděleno PSČ a u zahraničních právnické osoby která za účelem podnikání vznikla na území České republiky organizacím složeným jejími členy v České republice; údaje týkající se vedoucího organizačního složky; údaje o odpovědném zastupci.	Okres: ZAMZe:

Jméno, popřípadě jména osoby odpovědné za ekofarmu:	IČ:	
	DIČ:	
Název (označení) a adresa ekofarmy:	Tel:	
	Fax:	
Adresa pro doručování pošty (je-li odlišná od adresy sídla)	e-mail:	
	www:	

Podpis, u právnické osoby i razítko žadatele:		Název kontrolní organizace, se kterou mám uzavřenu smlouvu o kontrole:
Datum vyplnění žádosti	Datum doručení žádosti MZe (vyplní MZe):	Vraceno žadateli k doplnění dne (vyplní MZe):

Připojené přílohy:	Počet stran
P1. Formulář o vzájemní kontrole podle § 6 odst. 5 zákona o ekologickém zemědělství, kterou provedla pověřená osoba (§ 29) a příloha, které nebylo zjištěno porušení podmínek tohoto zákona a nařízení Rady (EHS) č. 2092/91	

Příloha č. 4 - Grafický znak, kterým se označí bioprodukt, biopotravina a ostatní bioprodukt, Příloha č. 2 vyhlášky č. 16/2006 Sb.

Černobílá verze

Barevná verze

